أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

رِسَالهُ مَعْصُومِيَه

(سنڌي)

ترجمه ـــــ از تصنيف

قبلة الابدال والاوتاد ، مرجع الاقطاب ، سلطان العارفين
عين العابدين ، برهان الملة والدين ، ملاذ العالمين ، قيوم دوران
عروة الوثقىٰ حضرت امام **مُحَمَّد معصُوم** رضى الله عنه

مترجم :- صاحبزاده حضرت حاجي حافظ محمد هاشم جان مجددي قدس سره

ترجمہ

رسالہ معصومیہ

مؤلف

حضرت قیوم الثانی خواجہ محمد معصوم قدس سرہ السامی

مترجم سال ۱۹۶۲ء

جناب فضیلت مآب مولانا حافظ حاجی محمد ہاشم جان

مجددی قدس اللہ سرہ العزیز

بقلم

حکیم حافظ حاجی بشیر المحمد ابڑو عفا عنہ الصمد

دار الشفا محمدیہ قریہ خود قریب ڈوکری ضلع

لاڑکانہ سنہ 5.5.1982

بہ الله —

هي ڪتاب پاڻهي زماني ۾ عاجز سندن کان نقل ڪيو هوم
تقريبًا ويهه سال اڳ لکيل آهي پنا ڦاٽي بوسيده ٿي ويا آهن 1962ع
تنهن ڪري نئين سر هي نئون جلد ٺهرائي دوباره لکان ته -
ٿي سگهي ٿو ته ڪنهن مرشد ڪامل جي ڪنهن سعادتمند کي اهو شرف حاصل
ٿئي جو هو هتي لکيل مواد جو مطالعو ڪري صالح ۽ عامل ٿي
وڃي. ته مون کي دعاءِ خير سان ياد فرمائي -

والله المستعان وعليه التڪلان

بقلم حافظ حاجي بشير احمد ابڙو
5.5.1982

تعارف — هي ڪتاب بنام ترجمه رساله معصوميه حضرت قيوم ثاني خواجه
محمد معصوم مجددي قدس سره جن جي ڪتاب جو سنڌي ۾ ترجمو آهي
جيڪو حضرت والا شفقت سائين حافظ محمد هاشم جان مجددي ڪيو هو
پاڻ پنهنجي حياتي ۾ ترجمه جي صرف ڪاپي فيئر ڪرائي هئا ۽ احسان کي زندگي وفا نه ڪئي
هڪڙي فيئر ڪاپي سندن حوالي ڪئي وئي ۽ بيهي اهي ناظرين ڪرام جي خدمت
۾ آهي. پيش لفظ سائين حافظ صاحب جن جو لکيل آهي ۽ اصل ڪتاب جي
ڪان شروع آهي فقط

"پيش لفظ"

بسم الله الرحمٰن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلواة والسلام
على سيدنا محمد واٰله واصحابه اجمعين.

برادران اسلام — هن وقت هڪ مسلمان لاءِ اسلامي زندگي گذارڻ مشڪل ٿي پئي آهي. اهي صفتون جيڪي هڪ مسلمان لاءِ باعث عزت ۽ فخر هيون نه صرف ايترو ته انهن جو قدر نه رهيو آهي بلڪ انهن کي معيوب سمجهيو وڃي ٿو ۽ انهن تي ٺٺوليون ۽ مزاق ڪيتي وڃي ٿي عام فضا ايتري حد تائين مڪروه ٿي چڪي آهي جنهن ۾ نيڪ صفتن جي قدر قيمت نه رهڻ جي ڪري عام طبيعتون هوا جي رخ تي غير شعوري طرح خود به خود برائي ۽ بي دينيءَ جي وهڪري ۾ وهي رهيون آهن خدا ترسي ملڪ مان نڪري وئي آهي.....

هڪ مسلمان کي ته اهو عقيدو رکڻو آهي ته مون کي هڪ ڏينهن الله پاڪ جي آڏو جواب ڏيڻو آهي اهو عقيدو ياته فرسوده خيالي ۽ قدامت پسندي ليکيو وڃي ٿو يا صرف زبان تي آهي ته انهي دل تي ڪو اثر ڪونهي حالانڪ عقيدو اهو آهي جنهن کي دل وسهي ۽ زبان مان اچارڻ جو نالو عقيدو ناهي جنهن جو دل تي ڪو به اثر نه هجي ان حالت ۾ اسلامي صفتون جن تي انسانيت جو مدار آهي سي ڪيئن فروغ وٺن ۽ اخلاق محموده جن تي اسلام جو بنياد آهي سي ڪيئن ترقيءَ جون منزلون طئي ڪن...

هڪ مسلم کي اسلامي زندگي گذارڻ ۾ ڏاڍي مشڪل آهي جو هو اها وات هلڻ چاهي ٿو، جنهن وات تي هلڻ لاءِ هن کي ڪو سنگتي ساٿي يا رفيق شفيق نه ٿو ملي رفاقت ڪان سواءِ معمولي سفر

۽ مشڪلات کان خالي نه ٿو ٿئي ھي ته پوري زندگيءَ جو سفر آھي
مگر ڪجهه انجي صورت حال ھي آھي ته رفاقت ۽ همدردي ته
گھڻو الٽو ھنجي راھ ۾ رڪاوٽون پيدا ڪيون ٿيون وڃن...
قدم قدم تي ھن کي ڪنڊن مان لنگھڻو پوي ٿو... خدا تعاليٰ ۽ خدا
پرستيءَ جي تصور کان جدا ھن زندگي خالي ٿيو وڃي ته ھن نه
صرف مسلمانن لاءِ مشڪلاتون آھن بلڪ حقيقت ھي آھي ته پوري
انساني زندگي تلخ ٿيو پئي. اسلام جيڪو امن ۽ سلامتيءَ جو سنيھو
عالم کي ٻڌايو آھي تنھن جا اصول جڏھن ترڪ ڪيا وڃن ٿا ته ھن
دنيا جھنم جو نمونو بڻجيو وڃي. اھا ھوئي حقيقت اکين جي آڏو
آھي ته ڀاءُ جو ڀاءُ تي اعتماد ڪونھي، پيءُ پٽ جي پٽ تي ڀروسو
نه ٿو ڪري. باھرين زندگي ته گھڻو اندر گھر جي زندگي جتي انسان
کي باھرين محنت ۽ مشقت کان پوءِ راحت ملڻ گھرجي اتي ھن کي
چين ۽ آرام نصيب ڪونھي. اھڙي تلخ حقيقتن کان پوءِ اچو ته تاريخ
جا ورق ورق اٿلايون ۽ ڏسون ته اھڙن مصيبتن کان ڇوٽڪاري لاءِ
تاريخ ڪھڙو علاج ٿي ڏسي.

تاريخ اھو علاج ڏسي ٿي ته جڏھن کان انسان ھوش
سنڀاليو آھي اھڙن ڏينھن کان وٺي ھن انھن بيمارين جي علاج ۾ ھزارين
ڪوششون ڪيون ليڪن ھر قسم جو علاج بي فائده ۽ ھر قسم جي ڪوشش
اجائي وئي آھي. مختلف زمانن ۾ مختلف تحريڪون ڪي اصول ۽
قاعدا ٺاھي نروار ٿيون ليڪن جيڪڏھن صورت ۾ انھن جو بنياد انھن
جي ناقص سمجھ ۽ پنھنجي ونتري عقل تي رکيل ھيو انڪري اھي
سڀ ڪوششون ۽ تحريڪون ناڪام ثابت ٿيون آھن...

ڪنهن مسئلي جا پهرا پاڻ ٻنهي جي مرضي نه ٿا ڪري سگهن
حقيقت ۾ مسئلي جي اصلاح اهوئي ٿيندي خود نه سان ڪري سگهون ٿا
جنهن مسئلي جو تت آهي البته تمام اهو پيدا ٿئي ٿي ته عهد سعادت
۾ دنيا کي بهشت جو نمونو جنهن دعوت بنايو ته جنهن جي ڪاميابي تي
عالم متفق آهي ته اهڙو سونهري دور زماني جي اکين ورني نه
ڏٺو آهي..... (از حافظ محمد هاشم مجددي)

(اهي ڪان اڳتي اجماع تائيد لکيو هين جو به صفحي خالي ڇڏيل آهن
مگر هاڻي ته نه گل رهيو آهي نه گلستان ته نه ڪري فقط اهي لفظ
اعتنا ڪيا ويا جيڪي مرقوم هيا)

برڪت وارا الفاظ هون لکيا آهن -
حافظ [illegible]
4.5.82

آغاز

بسم الله الرحمٰن الرحيم والصلواة والسلام على سيد المرسلين سيدنا محمد وآله واصحابه اجمعين -

اما بعد - هن رسالي ۾ هڪ مقدمو ۽ ڇهه فصل آهن مقدمي ۾ ذڪر ڪرڻ تي شوق ڏياريو ويو آهي ۽ جن ۾ ڪي ذڪر جون فضيلتون بيان ٿيل آهن سي ڏيکاريل آهن ۽ شريعت سڳوريءَ جي حڪمن موافق طاعت ۽ عبادتن جي ادا ڪرڻ جي ترغيب ڏني وئي آهي

(١) پهرين فصل ۾ ذڪر جي ريتن جو بيان آهي ۽ هر هڪ ذڪر جي فضيلت جو ذڪر آهي

(٢) ٻئي فصل ۾ اهي دعائون يا ذڪر بيان ڪيل آهن جيڪي صبح ۽ شام جي وقت سان مخصوص آهن ۽ سمهڻ جي وقت جون دعائون ۽ آداب ڏسيل آهن.

(٣) ٽئين فصل ۾ نماز جون دعائون ۽ آداب ٻڌايل آهن

(٤) چوٿين فصل ۾ جماعت ۽ جمع جون فضيلتون ڏيکاريل آهن.

(٥) پنجين فصل ۾ اهي دعائون ۽ ذڪر آهن جيڪي ڪنهن خاص وقت سان مخصوص نه آهن.

(٦) ڇهين فصل ۾ اهڙيون نصيحتون ۽ فائدي واريون ڳالهيون سمجهايل آهن جن جو پڙهڻ تمام ضروري آهي

"سمجهاڻي"

هن رسالي ۾ جيڪي حديثون بيان ڪيل آهن سي خاص طرح تلاش ڪري حديث شريف جي معتبر ڪتابن مان ورتل آهن جن جا نالا هيٺ لکجن ٿا. جامع الاصول - مشڪواة شريف - حصن حصين -

غاية العمال - ترغيب وترهيب - جمع الجوامع - معن تن
انهن حديثن تي ڪا به جرح نه ڪئي آهي ۽ جن ڪتابن ڪتيڪا جرح
ڪئي آهي ته ان جو به بيان ڪيو ويو - ته هن رسالي جون سڀ
حديثون پوري اعتماد ۽ ڀروسي جهڙيون آهن -

جنهن صورت ۾ هي رسالو مختصر جوڙيو ويو آهي تنهن ڪري
حديثن جو سندون ۽ ڪتابن جا نالا ۽ ذڪرن جون فضيلتون
جيڪي ڏنل آهن اسان انهن جي بنيادي رسالي ۾ فضائل اعمال ۽
اذڪار جي تفصيل سان لکيو آهي اهو رسالو مطول ۾ ڇپيو آهي.
جيڪڏهن تفصيل جي ڏسڻ جو اوهان کي شوق هجي ته پوءِ ان
رسالي جو مطالعو ڪندا - انتهى

(از حضرت قيوم ثاني)
(خواجه محمد معصوم ولد حضرت امام رباني)
(مجدد الف ثاني قدس سرهما)

مقدمون

ڄاڻڻ گهرجي ته بني آدم جي خلقت جو مقصد ئي اهو آهي ته هو
باالخصوص ٻانهپ ۽ بندگيءَ جا سڀ لوازما بجا آڻي ۽ پنهنجي ذلت ۽ نيستي
احتياج ۽ عاجزيءَ جو اظهار ڪندو رهي عزت ۽ هستي وڏائي ۽
بي پرواهي اهي صفتون مالڪ ۽ معبود کي ٺهن ٿيون ڇاڪاڻ جو اهي
سندس خاص آهن. اهو ٻانهو جو پاڻ کي بندگيءَ کان بي نياز ٿو سمجهي
عزت ۽ وڏائي پنهنجي لاءِ ثابت ٿو ڪري، سو حقيقت ۾ پنهنجي
خداونديءَ جو دعويدار آهي. ٻانهي جو ڪم ٻانهپ آهي خداوندي
خداوند کي ئي سونهين. ان ڪري جيترو حقيقي ٻانهي کان انهي
عاجزي ۽ بندگيءَ جي لوازمات جو اظهار زياده ٿيندو اوترو قدر
مالڪ ۽ معبود جون عنايتون ۽ لطف ان تي وڌيڪ نازل ٿيندا
رهندا. منتهيءَ (جنهن سلوڪ کي انتها تائين پهچايو آهي)
کي عبادتن جي اوتري ضرورت آهي جيتري قدر مبتدي ۽
(سيکڙاٽ) کي آهي (هن پنهنجي کي نه لوازم بندگيءَ جي ادا ڪرڻ
کان سواءِ چارو آهي ۽ نه ڪنهن حال ۾ اهي ٻئي عبادت الاهيءَ
کان بي نياز ٿي سگهن ٿا. اهل سڪر (جذبي جي ڪري جن جو
هوش بجاءِ نه رهيو آهي) جيتوڻيڪ اهي حقيقت جي برخلاف
آهن ۽ انهي ڪري ئي هو بندگيءَ جي ڪمالات کان محروم رهجي
ويا آهن سي عذر وارا ليکبا جو ته هنن جو هوش بجاءِ نه آهي اهڙو
جذبو يا اهڙي بيهوشي ڪو ڪمال ناهي ڪمال اهو آهي جيڪو
نبين سڳورن کي حاصل هيو ۽ خاص طرح اسان جي سائين ۽ سردار
خاتم الانبياء عليه الصلواة والسلام کي حاصل آهي جو ايڏي وڏي

درجي ھوندي ھو عاجزي، نياز ۽ بندگيءَ ۾ سڀني کان زياده
اڳرا ھيا. ھتي ھڪڙو نڪتو سمجھڻ گھرجي تہ بندگي جنھن جو
اينڊو درجو آھي تنھن جي پروڙ ۾ گھڻو ڪري ناقص عقل کان
غلطي ٿيندي آھي جو تہ ڪنھن جي خيال سان عقل ناقص جنھن
ڳالھ کي عاجزي ۽ بندگي ڪري سمجھندو آھي سا الله تعالىٰ جي
حضور ۾ بندگي ڪري نہ ٿي ليکجي اھي ڪري ڌيان ڏئي سمجھڻ
گھرجي تہ حقيقت ۾ بندگي اھا آھي جنھن کي حضور اڪرم شارع
اعظم صلي الله عليہ وسلم بندگي ڪري ليکيو آھي ۽ جنھن جي پاڻ
تعليم فرمائي اٿن. بندگي اھا آھي جنھن ۾ ڪنھن جي نفس جو دخل
نہ ھجي. باقي مشقت ۽ تڪليف وارين اھي رياضتون جيڪي شريعت
سڳوريءَ جي موافق نہ آھن ۽ حضرت جن جي سنت جي برخلاف آھن
سي ھرگز مقبول نہ آھن ۽ نہ ئي انھن مان ڪا وات بارگاھ الاھيءَ
ڏي کلي ٿي ان جو سبب ھي آھي تہ انھيءَ صورت ۾ رھزن نفس جو
غلبو ٿو ٿئي ۽ ان جي سلطنت جو پايو وڌي ٿو پر شريعت سڳوري
نفس اماره جو ڪنڌ ڀڃي ٿي ڪري ۽ نفسانيت ۽ خوديءَ جي پاڙ ئي پٽي
اوھين چڱيءَ طرح غور ڪري ڏسو تہ نفس ئي حضرت جن جي سنت
۽ شريعت سڳوريءَ جي پيروي ۽ متابعت کان وڌيڪ ٻي ڪا بہ شيءِ
ڳري ۽ اھنجي نہ آھي حقيقت بہ اھا آھي تہ سنت نبوي صلي الله عليہ
وسلم تي عمل ڪرڻ کان وڌيڪ ڪا بہ رياضت نہ آھي ۽ نفس جي
فنائيت (جنھن جو سلوڪ ۾ وڏو مقام آھي) بہ انھيءَ پيرويءَ ئي
ڪري حاصل ٿئي ٿي. حضرت بايزيد بسطامي قدس سره فرمايو آھي
تہ مون ٽيھہ سال مجاھدن ۽ رياضتن ۾ ڪوشش ڪئي پر علم

۽ سنت جي پيروي کان سواءِ ڏيک ڪري فائدي واري شيءِ هٿ نه
آئي حضرت عمر بن عبيد رضي الله تعالى عنه کان پڇيائون
ته تصوف ڇا آهي؟ پاڻ فرمايائون ته امر ۽ نهيءَ تي قائم رهڻ
حضرت شيخ علي ابن ابي بڪر قدس سره معارج الهدايه
۾ فرمائي ٿو ته هي جو چيو وڃي ٿو ته الله تعاليٰ ڏانهن واٽون
(واٽون) آهن جيتريون جيڏي مخصوص مخلوقات آهي (الطرق
الى الله بعدد انفاس المخلوقين) تنهن جو مطلب هي آهي
ته سڀ طريقه ۽ سڀ واٽون شريعت مطهره جي دائري اندر اچي وڃن
ٿيون ۽ ڪنهن به سنتي واٽ ۽ صحيح طريقه تي حضور اڪرم
رحمت عالم صلى الله عليه وسلم جي پاڪ سنت جي روشني ڪافي
هئي نه ته سمجهي ايئن سمجهائي هئي آهي ته شريعت هڪ وڻ جي
مثال آهي ۽ سڀ طريقه ان جون پاڙون ۽ ٽاريون شاخون ۽ تندون
پن ۽ ميوا ۽ گل ۽ ڦل آهن جن کي هرگز ائين نه چئي سگهبو ته اهي
ٿيون وڻ کان جدا آهن يا وڻ جي برخلاف آهن بلڪ اهي سڀ شيون
وڻ جا جزا آهن ۽ وڻ انهيءَ مجموعه جو نالو آهي ساڳي طرح
شريعت مطهره ۽ طريقن جي متعلق به سمجهڻ گهرجي.

قسم آهي انهيءَ ذات پاڪ جو جنهن جي هٿ ۾ منهنجو
ڪنڌ آهي ۽ بيجان وجود ۾ روح ڦوڪيندڙ آهي ته شريعت محمديءَ
۽ سنت نبوي صلى الله عليه وسلم کان سواءِ ڪو به سو جهرو ڪونهي
نور ۽ روشني آهي ته انهيءَ ۾ آهي تجلا ۽ چمڪاٽ آهي ته انهيءَ
۾ آهي انهيءَ کان سواءِ سڀ اونده ۽ اونداهي ٿاڪي ۽ گمراهي
آهي الله تعاليٰ جي انهن شين ۽ سڌي واٽ کان سواءِ ...

(جيڪا حق تائين پهچائي ٿي) باقي جيڪي به پيچرا آهن سي ابليس
تائين پهچائين ٿا جن جو ٺڪاڻو جهنم آهي. خواري ۽ خرابي آهي
ڦٽڪار ۽ ڌڪار آهي حق جي سواءِ سڀ ڪجهه ناحق آهي الله
سبحانه وتعاليٰ برحق فرمايو آهي ته "هيءَ منهنجي سڌي
واٽ آهي ان تي هلو ۽ ٻين پيچرن تي متان لڳو ته وڇڙي ويندؤ
ته سڌي واٽ ڇڏائي نه وجهي"

ڄاڻڻ گهرجي — ته سڀني عبادتن ۾ افضل ۽ اعليٰ
۽ سڀني طاعتن ۾ ڀرپور درجو "ذڪر الاهي" کي حاصل آهي
ذڪر جي فضيلت ۾ تمام گهڻيون حديثون آيل آهن جن مان ڪجهه
هيٺ ڏجن ٿيون -

حديث شريف — الله تعاليٰ فرمائي ٿو ته مان پنهنجي ٻانهي
جي خيال وٽان آهيان. ٻانهو جڏهن مون کي ياد ڪري ٿو ته مان
ان سان ساڻ آهيان ۽ جيڪڏهن مون کي پنهنجي نفس (دل)
۾ ياد ڪري ٿو ته مان به ان کي پنهنجي نفس ۾ ياد ڪيان ٿو ۽
جيڪڏهن مون کي ڪنهن جماعت ۾ ياد ڪري ٿو ته مان به انهيءَ
کي انهيءَ جماعت ۾ ياد ڪريان ٿو جيڪا ان جي جماعت کان گهڻو
افضل آهي ۽ ٻانهو جڏهن مون ڏي هڪڙو گرانٺ وڌي ٿو ته
مان ان ڏي هڪڙو هٿ وڌان ٿو ۽ قريب ٿيان ٿو ۽ جيڪو
مون ڏي وک وڌائيندو اچي ٿو ته مان ان ڏي ڊوڙندو اچان ٿو -

حديث شريف — حضور اڪرم صلي الله عليه وسلم جن فرمائين
ٿا ته جنهن رات منهنجو معراج ٿيو هيو اتي منهنجو اهڙي شخص
تي گذر ٿيو جنهن جي عرش اعظم جي نور ۾ جاءِ هئي مون پڇيا

ڪنهن ته هي شخص ملائڪ آهي؟ چيائون ته نه! مون چيو ته ڇا
هي ڪو نبي آهي؟ چيائون ته نه. تنهن تي مون چيو ته پوءِ هي
ڪير آهي چيائون ته هي اهو شخص آهي. جنهن جي زبان
دنيا ۾ الله تعاليٰ جي ذڪر سان تازي رهندي هئي ۽ سندس
دل سدائين مسجد شريف سان اٽڪيل هئي ۽ هي پنهنجي پيءُ
۽ ماءُ کي ڪڏهن به گهٽ وڌ ڳالهائڻ جو سبب نه بڻيو آهي...

حديث شريف - حضرت نبي صلي الله عليه وسلم فرمائين
ٿا ته ڇا مان اوهان کي نه ٻڌايان ته اوهان جي عملن ۾ سڀ کان وڌيڪ
ڀلو عمل ڪهڙو آهي؟ ۽ اوهان جي مالڪ وٽ سڀ کان وڌيڪ سٺو
۽ پسنديده عمل ڪهڙو آهي؟ ۽ اوهان جي درجن ۾ سڀ کان وڌيڪ
ڪهڙي عمل جو درجو مٿاهون آهي. اهو اهڙو عمل آهي جو سون
۽ چانديءَ کي جيڪڏهن الله جي واٽ ۾ لٽائجي ته ان کان به وڌيڪ
اوهان کي فائدو پهچائي ايا ٻڌو ته جيڪڏهن دشمن جي مقابلي
۾ وڃي سينو سپر ڪري بيهو ۽ هڪ ٻئي جا ڪنڌ ڪپيو ته انهن
کان به وڌيڪ اوهان جو درجو وڌائي ۽ نفعو پهچائي. صحابن
سڳورن عرض ڪيو ته اهڙو عمل اسان کي ضرور ڏسيو پاڻ فرمايائون
ته اهو الله جو ذڪر" آهي.

حديث شريف - حضرت جن فرمائين ٿا ته سڀ ڪنهن شيءِ جي لاءِ
ڪا اهڙي شيءِ به هوندي آهي جنهن سان ان کي ماجي صفا ڪجي،
۽ چمڪائجي غور سان پڙهو ته دلين کي ماجي صفا ڪري چمڪائيندڙ
الله تعاليٰ جو ذڪر آهي ۽ الله تعاليٰ جي عذاب کان ڇوٽڪارو ڏيندڙ
به ذڪر کان وڌيڪ ڪا شيءِ نه آهي. صحابن سڳورن عرض ڪيو ته

يا رسول الله صلى الله عليه وسلم في سبيل الله جهاد جو به اهو درجو نه
آهي ڇا؟ پاڻ ڪريمن فرمايو ته نه البته جيڪڏهن تراريءَ ايترو
وهائجي جو ڀڄي پرزا پرزا ٿي پوي ته به ذڪر جو مٿانهون ٿي سگهي ٿو.

حديث شريف - ته حضرت جن فرمائين ٿا ته جيڪو شخص
ساري رات ۾ اوجاڳي ۽ تڪليفن سهڻ کان عاجز هجي ۽
ايڏي دل به نه هجيس جو پنهنجو سمورو مال الله جي راهه ۾ لٽائي
ڇڏي ۽ ايتري همت به ڪانه هجيس جو دشمن جي سامهون ٿي بيهي
۽ جهاد ڪري ته ان کي گهرجي ته الله تعالى جو ذڪر گهڻي کان گهڻو
ڪندو رهي. (هي حديث شريف انهن لفظن سان طبرانيءَ روايت
ڪئي آهي انهي حديث شريف جي سند ۾ ابو يحيىٰ القتات کان
سواءِ جيڪي به راوي آهن سي قابل حجت آهن جن کان صحاح
۾ روايتون ورتل آهن ۽ انهي حديث جي ساڳي سند سان بيهقيءَ
به روايت ڪئي آهي منه)

حديث شريف - حضرت جن فرمائين ٿا ته جيڪي الله
تعالى جو ذڪر ڪندا رهن ٿا ۽ جيڪي ڪونه ٿا ڪن انهن جي وچم
ايڏو فرق آهي جيترو جيئري ۽ مردي جي وچ ۾ فرق آهي.

حديث شريف - حضرت جن فرمائين ٿا ته الله تعالى
جو ايترو ذڪر ڪريو جو ماڻهو اوهان کي مجنون چون.

حديث شريف - حضرت ابن جي والده سڳوريءَ عرض
ڪيو ته يا رسول الله صلى الله عليه وسلم مون کي ڪا وصيت ڪريو
پاڻ فرمايائون ته گناهن کان پري رهج اهو افضل الجهاد آهي
۽ الله تعالى جو ذڪر گهڻو ڪندي رهج ته الله تعالى جي حضور

۾ ٻيو صحابه اهڙي شئ پيش نه ٿي ڪري سگهي جو ذڪر کان وڌيڪ کيس محبوب هجي.

حديث شريف - حضرت جن فرمائين ٿا ته اهل جنت کي ڪنهن به شئ تي افسوس نه ٿيندو مگر انهيءَ گهڙيءَ تي انهن کي افسوس ٿيندو جا انهن تي دنيا ۾ اهڙي گذري هوندي جنهن ۾ انهن الله تعاليٰ جو ذڪر نه ڪيو هوندو.

حديث شريف - حضرت جن فرمائين ٿا ته صحابه جماعت ڪٿي ويهي الله تعاليٰ جو ذڪر ٿي ڪري (پر شرط هي آهي ته انهيءَ عمل مان انهن جو مطلب الله تعاليٰ جي رضامندي کانسواءِ ٻيو ڪجهه به نه هجي) ته پوءِ آسمان مان هڪڙو سڏاهيندڙ سڏاهي ٿو ته اوهين ماڻهو جن هن اٿندا ته اوهان جا سڀ گناهه بخشيل هوندا ۽ اوهان جون بدايون ميٽجي چڱايون ٿينديون.

حديث شريف - حضرت جن فرمائين ٿا ته قيامت جي ڏينهن الله تعاليٰ اهڙيون قومون اٿاريندو جن جي منهن مان نور پيو ٻرندو ۽ اهي سچن موتين جي مسندن تي ويٺل هوندا ساري خلقت انهن تي رشڪ پئي ڪندي ۽ اهي ماڻهو نه نبين جي جماعت مان هوندا ۽ نه شهيدن جي ٽولي مان. اهو ٻڌي هڪڙو اعرابي ادب سان گوڏن ڀر ٿي ويٺو ۽ عرض ڪيائين ته يارسول الله صلي الله عليه وسلم اسين انهن کي سڃاڻي سگهون ٿا. پاڻ فرمايائون ته هائو اها جماعت آهي جيڪا خاص الله تعاليٰ جي ڪري هڪ ٻئي سان محبت ڪري ٿي توڙي اهي مختلف قبيلن ۽ مختلف ملڪن جا آهن پر الله تعاليٰ کي ياد ڪرڻ لاءِ سڀ گڏجي ذڪر ڪن ٿا

حديث شريف - اي الله جا ٻانهن الله تعالى جو ذڪر ڪندا ڪريو قيامت اچڻ تائين ڪئي آئڻي ...

حديث شريف - اهو ذڪر جنهن کي حفاظت ڪندڙ ملائڪ به نه ٿا ٻڌن سو اهڙي ذڪر کان سٺ ڀيرا وڌيڪ فضيلت رکي ٿو جنهن کي اهي ملائڪ ٻڌن ٿا.

حديث شريف - حضرت جن فرمايو آهي ته الله تعالى کي دل ۾ ياد ڪريو عرض ڪيو ويو ته ڪهڙي طرح فرمايائون ته ذڪر خفي ڪريو

حديث شريف - ذڪر جي سڀني قسمن ۾ ذڪر خفي سڀ کان افضل آهي ۽ رزق جي سڀني قسمن ۾ اهو ڀلو آهي جو ڪفايت ڪري هجي

حديث شريف - الله تعالى جو اڪيلو ذڪر ڪرڻ اهڙو آهي جيئن ڪو شخص اڪيلو ڪافرن سان جنگ ڪري ٿو.

حديث شريف - حضرت جن فرمايئن ٿا ته صبح جي نماز کان پوءِ سج اڀرڻ تائين جو مان ڪنهن جماعت سان ويهي الله تعالى جو ذڪر ڪريان سو مون کي ساري دنيا کان وڌيڪ پسند آهي. ۽ عصر جي نماز کان پوءِ جو ڪنهن جماعت سان ويهي سج لهڻ تائين الله تعالى جو ذڪر ڪريان سو مون کي ساري دنيا ۽ دنيا جي هر شيءِ کان وڌيڪ پسند آهي

حديث شريف - جيڪو شخص الله تعالى جي فرمان برداريءَ ۾ رهي سو تحقيق ته الله تعالى جو ذڪر ڪري رهيو آهي توڙي ته ان جون نمازون - روزا - تلاوت قرآن شريف گهٽ هجي ۽ جيڪو شخص الله تعالى

جي نافرماني ۾ آهي سو الله تعاليٰ جو ذڪر نه ڪري رهيو آهي
توڙي ان جون نمازون، روزا، ۽ قرآن شريف جي تلاوت گهڻي
کان گهڻي هجي - (اهي حديث شريف جو حاشيه حضرت سائين حافظ
صاحب جي قلم کان هن طرح آهي -

مطلب هي آهي ته هرهڪ مسلم کي پنهنجي پوري زندگي
الله تعاليٰ جي حوالي ڪرڻ گهرجي اهو مسلم جو پنهنجي زندگيءَ جا
سڀ لمحا الله تعاليٰ جي فرمان برداريءَ ۾ بسر ڪري رهيو آهي اهو شخص
الله تعاليٰ جو ذڪر ڪري رهيو آهي ڇو ته ذڪر جي معنيٰ آهي ياد ڪري
سو الله تعاليٰ جي اها ياد ئي آهي جنهن کي هن فرمان برداريءَ جي
ڪم ۾ مشغول رکيو آهي ان ڪري اها حقيقت آهي ته ان شخص جو
جو سارو وقت ذڪر ۾ گذري رهيو آهي پوءِ نمازن، روزن ۽ تلاوت
قرآن جي توڙي اندازي ڪري اهو خيال نه ڪرڻ گهرجي ته انهيءَ
شخص جو عبادت ۾ ذڪر ۾ تورو وقت ٿو گذري ڇو ته فرمان برداريءَ
واريون گهڙيون به اهڙيون ئي عبادت ۽ ذڪر جون گهڙيون آهن
جهڙي طرح نماز روزي ۽ تلاوت جون ساعتون. انهيءَ ڪري شخص جي ته
مڪمل زندگي عبادت آهي ۽ ذڪر آهي پر اهو ماڻهو جو ظاهر نمازون
گهڻيون ٿو پڙهي ۽ روزا به گهڻا ٿو رکي قرآن مجيد جي تلاوت به
گهڻي ٿو ڪري پر باقي وقتن ۾ نافرماني ڪري رهيو آهي تنهن لاءِ
حضرت جن ڪهڙو نه حڪمت ڀريو حڪم فرمايو آهي ته اهو شخص
الله تعاليٰ کان غافل آهي ۽ انهيءَ جي دل ۾ الله تعاليٰ جي ياد نه آهي
هڪ ته ان ڪري جو بهرصورت مٿين عبادتن کان پوءِ جيڪو وقت زندگي
جون گهڙيون ساعتون اهي ٿيون جيڪي هن نافرمانيءَ ۾ گذاريون

۽ عبادت جي گهڻائي ۾ هوندي به غفلت ۽ نافرماني جا وقت ٿيڻ
صورت ۾ گهڻا ٿيا! اهڙي جيڪڏهن ڏسبو ته هن الله تعاليٰ کي ياد
نه ڪيو آهي ۽ غفلت ۾ زندگي تلف ڪئي آهي ان ڪري انهي حڪم
۾ بابرڪت نڪتو بيو هي به آهي ته جيڪو شخص باقي وقت ۾ نافرماني
ڪري رهيو آهي سو مطلق گهرجي ته مٿين عبادتن جي وقتن ۾ به
الله تعاليٰ کي ياد نه ڪري رهيو آهي جيڪڏهن ان شخص جي ياد
به موجب " اقم الصلواة لذكري " صحيح هجي ها ته باقي وقت
هن جا هرگز نافرماني ۾ به موجب " ان الصلواة تنهىٰ عن الفحشاء
والمنكر " نه گذرن ها. انتهي (مترجم حافظ محمد)

حديث شريف - الله تعاليٰ جو ذڪر مبارڪ شفا آهي
۽ ماڻهن جو ذڪر (يادگيري) بيماري آهي -

حديث شريف - اها ڳالهه ۽ گهڻي گفتگو جنهن ۾ الله تعاليٰ
جو ذڪر نه هجي تنهن کان پرهيز ڪريو ڇو ته جنهن گهڻي گفتگو ۾ الله تعاليٰ
جو ذڪر ڪو نه هجي تنهن سان دل ڪنجي ٿي ۽ سخت ٿئي ٿي ۽ الله تعاليٰ
کان بيشڪ اهي ماڻهو پري آهن جن جون دليون سخت آهن -

حديث شريف - الله تعاليٰ فرمائيندو ته دوزخ جي باهه مان
انهن کي ڪڍو جن هڪڙي ڏينهن ۾ به مون کي ياد ڪيو آهي يعني منهن
جو ذڪر ڪيو آهي يا ڪنهن مقام تي منهن جو خوف انهن جي دلين ۾
پيدا ٿيو آهي

حديث شريف - حضرت موسيٰ عليه السلام عرض ڪيو ته اي منهنجا
رب منهن جي دل تي گهرجي ته اهڙي ماڻهوءَ کي سڃاڻان ۽ انهن سان
محبت رکان جنهن سان تون پنهنجي ٻانهن ۾ محبت رکندو هجين

...... الله تعاليٰ فرمايو ته اي موسيٰ ! جنهن ٻانهي کي ڏسين جيڪو منهنجي ذڪر ۾ منهنجي يادگيري گهڻي ڪري ٿو ته پوءِ سمجهي وٺ ته منهنجي جي اذن ۽ گهرُ جيڪري ٿي هو منهنجي يادگيري ڪري ٿو ۽ مان هن سان محبت رکان ٿو ۽ جنهن اهڙي ٻانهي کي ڏسين جو هو نه منهنجو ذڪر ڪري ٿو ۽ نه مون کي ياد ڪري ٿو ته پوءِ پروڙي وٺ ته مون ان کي روڪيو آهي ۽ اهو پڻ ته وچ مون وٽ آهي جو منهنجي يادگيري ڪو نه ڪري ٿو ۽ تحقيق ته مان هن سان نفرت رکان ٿو.....

حديث شريف - حضرت موسيٰ عرض ڪيو ته اي منهنجا رب جيڪڏهن تون ويجهو آهين ته پوءِ تنهنجي دل جو هو ريان ٿو اوريان ۽ جيڪڏهن تون پري آهين ته پوءِ واڪا ڪري تو کي پڪاريان جو مان تنهنجي مٺڙي آواز کي ٻڌان ته ٿو پيو پڻ تو کي ڏسان اصل ٿو ٿو هاڻي ٻڌاءِ ته تون ڪٿي آهين الله تعاليٰ کيس فرمايو ته اي موسيٰ مان تنهنجي پويان آهيان، مان تنهنجي اڳيان آهيان، مان تنهنجي ساڄي پاسي آهيان، مان تنهنجي کاٻي پاسي آهيان - اي موسيٰ مان پنهنجي انهيءَ ٻانهي جو انوقت هم نشين ساٿي ۽ جليس آهيان جنهن وقت هو مون کي ياد ڪري ٿو، هو منهنجو ذڪر ڪري ٿو ۽ مان انهيءَ ٻانهي سان گڏ آهيان جيڪو مون کي سڏي ٿو ۽ مون کي پڪاري ٿو

حديث شريف - الله تعاليٰ حضرت موسيٰ ڏي وحي موڪلي ته ڇا تون چاهين ٿو؟ ته مان تو سان گڏ تنهنجي گهر ۾ رهان حضرت موسيٰ سجدي ۾ ڪري پيو ۽ عرض ڪيائين ته يا الله تون مون سان منهنجي گهر ۾ ڪهڙي طرح رهندين؟ الله تعاليٰ فرمايو ته

ته اي موسیٰ ڇا تو کي خبر نه آهي؟ ته جيڪو مون جو ذڪر ڪري ٿو تنهن جو مان هم نشين آهيان ۽ جتي به مون جو ٻانهو مون کي ڳوليندو ته مون کي اتي لهندو -

تنبيه = اهڙي حديث جي روايت ابن شاهين ذڪر جي ترغيب جي بيان ۾ حضرت جابر کان ڪئي آهي پر ان روايت ۾ محمد بن جعفر المدائني هڪ راوي آهي جنهن لاءِ احمد چيو آهي ته مان انهن کان ڪنهن به روايت نه ڪندس

(فصل پهريون)

ذڪر جي هر هڪ درجي جي فضيلت جي بيان ۾

ڄاڻڻ گهرجي ته ذڪر جا (٣٠) درجا آهن جن مان پهريون درجو هي آهي ته الله تعاليٰ جي ياد ڪجي انهن ڪلمن ۽ لفظن سان جن جو حڪم شرعيت سڳوري ۾ ثابت آهي جهڙي طرح تسبيح، تحميد، تهليل، تڪبير، تمجيد، استغفار ۽ مناجات وغيره جا صيغا جيڪي وارد ٿيل آهن ۽ انهن هر هڪ ذڪر جي قسم لاءِ جدا جدا بيشمار فضيلتون آهن جن جو بيان تفصيل سان حديث شريف جي ڪتابن ۾ ڏنل آهي مختصر طرح انهن جو ڪجهه بيان انشاء الله اڳتي ڏنو ويندو پر اڪثر اهل الله سڀ کان زياده شوق ۽ رغبت ڪلمه تهليل لا اله الا الله کي ڏيا اٿن ڇو ته ڪلمه تهليل جا فائده ٻين کان تمام گهڻا ڏنا آهن ۽ اندر جي پاڪائي ۽ دل جي صفائي لاءِ جيڪو تاثير ان ڪلمه شريف ۾ ڏٺو ويو سو سڀ کان زياده آهي انهي ڪري ته اهو ڪلمو شريف سالڪ کي ڪثرت سان ماسويٰ کان راس

بچائيندي مطلوب وٽ پهچائي ٿو ۽ طالب کي جنهن بي لجي ٿو
سان نيندي نيندي وڃيو محبوب سان ملائي ٿو لحجني اهي
بخت وارا دولت مند آهن جو انهن ڪلمهٔ شريف هر هڪ پيڙ
جي چوٽ سان هڪ خاص فنا جو ادراڪ ۽ پروڙ ماڻ ڪندا آهن
۽ هر هڪ پساهه ۾ ڪيترا ڀيرا موت جو پيالو پيندا آهن مولانا جامي
ڪهڙو نه چڱو چيو آهي -

دمی صد بار در یاد تو میرم
بدین بی طاقتی نام تو گیرم

يعني اي منهن جا محبوب هر هڪ پساهه ۾ سوَ ڀيرا تنهنجي ياد ۾
مران ٿو ۽ اهڙي بي طاقتي ۽ سستائي ۾ به تنهنجو نالو وٺندو رهان ٿو

حديث شريف - ۾ آهي ته افضل ذڪر لا اله الا الله آهي

حديث شريف - جنهن وقت ٻانهو لا اله الا الله چوي ٿو ته پوءِ
سڀ آسمان چيري ڇڏي عرش تائين جو اهو ڪلمو مبارڪ وڃي الله تعالى
جي حضور ۾ پهچي ٿو الله تعالى ان کي چوي ٿو ته صبر ڪر ۽ ترس
پر ڪلمو عرض ڪري ٿو ته ڪهڙي طرح مان صبر ۾ رهان جو اڃا
تو ايما سڻ جي چوندڙ کي نه بخشيو آهي پوءِ الله تعالى فرمائي ٿو
ته ڀلا جنهن مون کي بخشيو آهي تڏهن ته ڏينهن جي زبان
تي اهو پلارو ڪلمو جاري ڪيو اٿم - اها حديث تيئي حضرت
انس کان روايت ڪئي آهي -

حديث شريف - ۾ آهي ته حضرت موسى عليه السلام کي جڏهن
توريت عطا ٿيو تڏهن الله تعالى کان عرض ڪيائين ته يا الله موکي
ڪا دعا ڏيو جنهن سان مان اوهان جي حضور ۾ التجا ڪريان

۽ پڪاريان الله تعاليٰ امر ڪيو ته لا اله الا الله جو ورد رک، وري عرض ڪيائين اهو دعا ته تهن جا سڀ ٻانها ڪندا رهن ٿا ۽ اهو ڪلمو مبارڪ تو لهي ٻيلا آهن مون کي ڪا خاص دعا ڏسيو . منهن جو مطلب آهي ته ڪنهن مخصوص ڪلمه سان مون کي نوازيو تڏهن تي الله تعاليٰ فرمايو ته اي موسيٰ جيڪڏهن سڀ آسمان ۽ آسمانن ۾ رهندڙ مخلوق سڀ درياهه ۽ سڀئي درياهن ۾ جيڪي ڪجهه موجود آهي موسيٰ هڪڙي پلڙي ۾ رکجي ۽ لا اله الا الله ٻئي پلڙي ۾ رکجي ته تحقيق لا اله الا الله جو وزن گهڻو ٿيندو ۽ اهو پلڙو جهڪي پوندو...

متن حديث شريف حضرت ابو سعيد خدري رضه عنه روايت ڪئي آهي

حديث شريف ۾ آهي ته سڀ ڪنهن شئي جي ڪنجي ٿيندي آهي ۽ آسمانن زمينن جي ڪنجي لا اله الا الله جو چوڻ آهي اها حديث معقل بن يسار روايت ڪئي آهي ،

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو ٻانهو لا اله الا الله سؤ ڀيرا پڙهندو رهي ٿو ان کي الله تعاليٰ قيامت ڏينهن اهڙي شان سان اٿاريندو ۽ ان جو منهن اهڙو روشن هوندو جيئن چوڏهين جو چنڊ هوندو آهي ۽ ان ڏينهن ڪنهن به ٻانهي جو عمل ان جي عمل کان افضل نه لکيو ويندو مگر اهو ٻانهو جنهن ايترا ڀيرا يا ان کان به زياده اهو ڪلمو شريف پڙهيو هجي ان حديث کي ابو شيخ ۽ ... ۽ حضرت ابوذر رضه کان روايت ڪن ٿا ،

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص لا اله الا الله چوي ٿو ۽ ان ڪلمي کي ڇڪي ٿو ته ان جا چار هزار ڪبيره گناه ميٽجي ٿا وڃن

وچون ٿا - ابن ماجه حديث شريف ابن النجاري. عن انس رضي الله تعالى عنه حضرت انس
کان روايت ڪئي آهي -

حديث شريف - ۾ آهي ته جيڪو شخص لا اله الا الله
خلوص ۽ سچائي سان چئي تو ته اهو بهشت ۾ داخل ٿيندو...
عرض ڪيائون ته يا رسول الله صلي الله عليه وسلم انهي ڪلمي شريف جو
اخلاص ڇا آهي؟ پاڻ فرمايائون ته ان جو اخلاص هي آهي ته اهو
ڪلمو توکي الله تعالى جي سڀني حرام ڪيل شين کان روڪي ڇڏي -
ابو داؤد حديث حڪيم حضرت زيد بن ارقم کان روايت
ڪئي آهي ۽ خطيب حضرت انس کان روايت تو ڪري جنهن ۾ باقي
ٻئي الفاظ آهن -

حديث شريف ۾ آهي ته لا اله الا الله پڙهڻ سان بندي
لاءِ دروازه بلائن جا بند ڪري ڇڏي ٿو جن ۾ ننڍو دروازو غم
۽ هم جو آهي - ابو داؤد حديث ابن عباس کان روايت ڪئي آهي -

حديث شريف ۾ آهي ته لا اله الا الله هميشه الله تعالى
جي غضب کي ماڻهن کان روڪيندو رهندو جيستائين جو پنهنجي مرضي
پٽدا ٿي دنيا جا ڪم جنهن سڌ ڀل هوندا تڏهن هنن کي اها
ڪا پرواهه نه هوندي ته انهن جي دين کي ڪيترو نقصان پهتو آهي
اهڙي حالت ۾ جڏهن اهو ڪلمو شريف پڙهندا تڏهن هنن کي چيو
ويندو ته او هين ڪوڙا آهيو او هين انهي ڪلمي جا اهل ئي
نه آهيو - ابو داؤد حديث شريف ابن النجاري حضرت زيد بن ارقم
کان روايت ڪئي آهي (۽ حاشيه حضرت سائين حافظ صاحب هنن طرح لکيو
آهي - حضرت جن جو اهو فرمودو هن زماني ۾ اسان مسلمانن لاءِ ويچار

جو ڳو آهي ته ڇا اڄ اسان جي حالت اهڙي آهي ته جيڪا اهميت
آهي سا دنيا جي معاملن کي آهي اهي موسڙيل ڄڻ باقي اڳي
دين ۾ ڪا گهٽتائي ٿي رهي آهي ته پرواهه ناهي. ان ڪري اهڙو
ڌيان نه ٿو ڏنو وڃي پوءِ صورت حال بڻا آهي ته هر طرح جون
مصيبتون ۽ مسلمانن تي نازل ٿي رهيون آهن ستال الله تعالى
پنهنجي فضل سان مسلمانن کي اها سمجهه ڏئي جو هو دين جو قدر
سڃاڻن ته پوءِ هنن جو دين ۾ سڌري ته دنيا ۾ سڌري ۽ ڪلمون
شريف ۾ رب سائين جي عذاب کان روڪي - انهما فتنا حجرڙي)

بقلم حافظ اشرف 5.5.1982

ذڪر الاهيءَ جو بيو نر جو هي آهي

ته الله تعالى جي يادگيري (ذڪر) سندس ڪلام جي پڙهڻ سان
ڪجي جيڪا يادگيري ڪلام الله جي پڙهڻ سان ڪجي ٿي تهن جي
ته الله تعالى سان پوري پوري مناسبت پيدا ٿئي ٿي ڪلام الله
ته الله تعالى جي حقيقي ۽ ذاتي صفت آهي ۽ سندس اها بيحد
عنايت آهي جو اهڙي ڪلام سان هن عالم کي نوازيو اٿس ظاهر
آهي ته هر هڪ صفت کي پنهنجي موصوف سان انتهائي قرب ۽
اتحاد هوندو آهي ان مان اندازو لڳائڻ گهرجي ته جيڪو ان
صفت جو رنگ پاڻ ۾ پيدا ڪندو تنهن جو نتيجو ڪهڙي قرب جي
صورت ۾ ظاهر ٿيندو

اندر سخن دوست نهان خواهم گشت — تا بر لبش بوسه زنم خویش نه خوانم

معنيٰ محبوب جي گفتگو ۽ ڳالھ ٻولھ ۾ ڪانہ ٿي ٿي پيو ان جي بہ پنن تي
جيمي ڏيڻ ڏٿو ڀاڻ ۽ ڪا ڏينہ ٿي پيا هين -

حديث شريف ۾ آهي تہ ڏيان ڏني بزرو جيڪن شخص
کي الله تعالیٰ جو اشتياق هجي تنهن کي گهرجي تہ الله تعالیٰ جو
ڪلام ٻڌي

حديث شريف ۾ آهي تہ اهل القرآن اهل الله ۽ الله تعاليٰ
جا خاص ٻانها آهن

حديث شريف ۾ آهي تہ منهنجي امت ۾ وڏيڪ عبادت گذار
اهو آهي جيڪو ڪلام الله شريف جي وڏيڪ تلاوت ڪري ٿو ،

حديث شريف ۾ آهي تہ قرآن جي حامل کي اهڙي تہ نيڪي
جو قرآن جو حامل نہ آهي رهي جيڪي قرآن پڙهن ٿا ۽ ان تي عمل
ڪن ٿا انهن تي جيڪي نہ قرآن پڙهن ٿا ۽ نہ ان تي عمل ڪن ٿا) ايتري
فضيلت آهي جيتري فضيلت مخلوق تي خالق کي حاصل آهي -

حديث شريف ۾ آهي تہ حاملين قرآن جي تعظيم ۽ توقير
ڪندا ڪريو بيشڪ جيڪو شخص انهن جي تعظيم ڪري ٿو تنهن تحقيق تہ
الله تعالیٰ جي تعظيم ڪئي ۽ ڪن ڏني پڙهو تہ حاملين قرآن جا حقوق
ادا ڪرڻ ۾ هرگز گستاخي نہ ڪريو ڇو تہ الله تعالیٰ انهن جو وڏو
شان ڪيو آهي - حاملين قرآن بنيادي دين جي ڪي ويجهو آهن
ٻانهن تي وهي نہ لهندي آهي ان حديث شريف جي .... روايت ڪئي
آهي

حديث شريف ۾ آهي تہ جنت جا درجا اهڙا نہ پر درجا قرآن
جي آيتن جيترا آهن ۽ هرهڪ آيت جي پڙهڻ جي ڪري هڪ درجو

درجو بلند ٿيندو آهي ڪل آيتون ڇهه هزار ٻه سؤ سورهن آهن ۽ هڪڙي درجي کان ٻئي درجي تائين ايتري مسافت آهي جيتري فرش آسمان ۽ زمين جي وچ ۾ آهي تان جو وڃي اعلىٰ عليين کي انتها ٿيئي ٿي جنهن جا ستر هزار ياقوت جا ٿنڀ آهن جن جي روشني ڪيترن ڏينهن ۽ راتين جي پنڌ کان ڏسي سگهبي ٿي. ان حديث شريف جي .... روايت ڪئي آهي

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص قرآن مجيد پڙهي ٿو تنهن کي ڪمري بک آهي پيدا ٿي اعلىٰ کان وڌيڪ ٻي ڪمري جي دولت حاصل ٿيندي.

حديث شريف ۾ آهي ته حاملين قرآن (پڙهندڙ ۽ عامل) اولياءُ الله آهن تحقيق جيڪو شخص انهن سان دشمني رکندو اهو الله تعالىٰ سان دشمني ٿو رکي ۽ جيڪو انهن سان دوستي رکي ٿو اهو الله تعالىٰ سان دوستي رکي رهيو آهي ان حديث شريف کي بخاري ۽ روايت ڪيو آهي

حديث شريف ۾ آهي ته اوهان مان جيڪو شخص جو اهو ارادو رکي ته مان الله تعالىٰ سان ڳالهايان ته قرآن شريف پڙهي

حديث شريف ۾ آهي ته افضل ذڪر تلاوت قرآن آهي سمجهاڻي. هن حديث شريف ۾ آهي ته افضل ذڪر تلاوت قرآن آهي ۽ ٻئي هڪ حديث ۾ آيو آهي ته افضل ذڪر ڪلمه طيبه آهي سو جيڪڏهن هن حديث مان ذڪر جو مطلب اهو وٺجي ته غفلت دور ڪجي ۽ ساروڻي پوري قائم رهي ۽ مٿين حديث ۾ ذڪر مان مراد

اهڙو نه جي ته خاص لفظن ۾ ڪلمن سان الله تعاليٰ کي ياد ڪجي ته ٻيءَ
ان صورت ۾ ٻنهي حديثن ۾ ڪو به اختلاف ڏسڻ ۾ نه ايندو اهڙيءَ
ڳالهه ڌيان ۾ رکي ڪري جي ته جيڪڏهن افضل جي معنيٰ انفع ڪري
وٺجي ته ٻيءَ به ڪو اختلاف نه آهي جو ته ڪن ماڻهن لاءِ ڪلمه طيبه
جو ذڪر وڌيڪ نفعو ڏيندڙ آهي ۽ ڪن ماڻهن لاءِ قرآن شريف
جي تلاوت وڌيڪ فائدي واري آهي جنهن جو بيان اڳتي ايندو
انشاءالله —

۽ ذڪر الاهي جو ٻيون درجو جيڪو ٻنهي درجن جو جامع آهي"
سو هن طرح آهي ته الله تعاليٰ جي يادگيري نماز ادا ڪرڻ
سان ڪجي ان لاءِ ته نماز ۾ قرآن مجيد جي تلاوت به ٿيئي ٿي
۽ ٻيا ذڪر اذڪار به ان ۾ اچي وڃن ٿا مثلاً. تڪبيرون يا تڪبيرات
تسبيحات، تشهدات، تهليل، درود و صلوات اهي سڀ ذڪر نماز
۾ اچي وڃن ٿا ۽ انهن علاوه دعا به نماز ۾ ڪئي وڃي ٿي جيڪا
وڏي عبادت مان آهي نياز ۽ نوڙت ادب ۽ پاڻهپ جي اظهار
بندگي لاءِ لازم آهي ۽ انسان جي خلقت مان مقصود به اهو ئي آهي
تنهن جو مظاهرو به جهڙي طرح نماز ۾ ٿئي ٿو اوترو ٻئي ڪنهن به
عبادت ۾ نه ٿو ٿئي ۽ نماز جي وڏي خصوصيت اها آهي جو ان ۾
سجدو ٿو ڪجي جو قرب جي مقام ۾ هڪ اعليٰ مقام آهي جهڙي طرح
حديث شريف ۾ آهي ته ٻانهو الله پاڪ کي سڀ کان
وڌيڪ ويجهو ان حالت ۾ ٿئي ٿو جڏهن هو سجدو ڪري ٿو.
سجدي جي فضيلت ۾ ٻيون به ڪيتريون حديثون وارد ٿيل آهن
جهڙيءَ ته سجدو ڪندڙ الله جي قدمن تي سجدو ڪري رهيو آهي

تن جي ڪرڻي ته ٻانهو پوري طرح ترغيب سان سجدو ڪري ۽
الله تعالى کان سوال پڇي -

حديث شريف ۾ آهي ته جڏهن ٻانهو سجدو ڪندو آهي ته ان جو سجدن جي پيشاني ۽ هيٺان ستن زمين تائين ظاهر ٿيندو آهي ۽ نماز جي اهڙي فضيلت آهي ته نماز ۾ نمازي ۽ جو توجه ۽ مهاڙ ڪعبه ڪرليه ته ڄاڻن ٿيو ٿي ۾ خانه ڪعبه اصل جي ظهور جي جاءِ آهي ۽ نماز جي اهڙي خاصيت آهي ته نمازي اهڙي ته لهو و لعب کان بچيل رهي ٿو جيڪا حرام آهي "ان الصلواة تنهى عن الفحشاء والمنڪر" بيشڪ نماز بي حيائي جي ڳالهين ۽ برائي جي ڪمن کان روڪي ڇڏي ٿي -

نماز ۾ اهڙي صفت آهي جو نماز ۾ نمازي (صف طرف تلاڪ) يعني ڪانڌ پيٺ ۽ صحبت کان روڪيل رهي ٿو جنهن جي ڪري اهو وقت هو گويا روزي ۾ آهي - نماز ۾ اهڙي خوبي آهي ته نماز جيڪي مسلمانن جو اجتماع نماز ٿيندو ٿي ته جنهن ۾ ڪميون پريون آهن "يد الله على الجماعة" الله تعالى جو هٿ جماعت تي آهي ۽ نماز ۾ اهڙي صفت آهي جو نمازي جيڪي هر طرح جي ناپاڪي ۽ پليدي کان انسان پري رهي ٿو ۽ نماز جيڪي مسجد شريف ڏانهن پيرين پنڌ وڃڻ ٿئي ٿو ۽ نماز ۾ قرآن جي تلاوت جي سوکن دوبالا ٿيو وڃي ٿي ۽ نماز ۾ ذڪر جو ته شان ئي نرالو آهي جنهن جا عجيب نتيجا نڪرن ٿا نماز ۾ جيڪي دعائون پڙهجن ٿيون سي جلد قبول ٿين ٿيون خضوع و خشوع آداب ۾ نيازمندي مجموعه جو نالو نماز آهي تن جي هدايت ۽ نماز ۾

ملي ٿي نماز ۾ جيڪو قيام وقعود (اٿڻ ويهڻ) آهي تنهن
جي ڪري ڪيترين برڪتون پهچن ٿيون ۽ ڪيڏا نه قربتين
تائين جو بيان ڪري نه ٿو سگهجي ۽ رڪوع ۽ سجود ته مشاهدي
۽ شهود کان زياده ڪيفيت ڏئي ٿو. حاصل هي آهي ته ڪيترن
ئي برڪت وارن عملن کي گڏي هڪڙو عمل بنايو اٿن ۽ بي شمار
ڀلائن کي پاڻ ۾ ملائي هڪڙي ڀلائي ڪري ليکيو اٿن انهي ئي
جامعيت ڪري نماز کي افضل الاعمال قرار ڏنو ويو آهي هن بقدر
ذري جي جا مجال آهي جو نماز جي ڪمالات جو بيان ڪري سگهي البت
ايترو ضرور چوڻ ٿو ته جيڪو قرب نماز جي ادا ڪرڻ ڪري حاصل ٿئي ٿو
ان جو نماز کان ٻاهر هٿ اچڻ نادر ۽ مشڪل آهي. اها نماز ئي آهي
جنهن ۾ ان بي نشان جي نشاني آهي ۽ اها نماز ئي آهي جنهن ۾
ڪامل نمازي نماز پڙهڻ وقت گويا دنيا جي هن تماشه گاهه مان نڪري
۾ ظلي ظهورات وارن ٿين تان نڪري وڃي عالم آخرت ۾ داخل ٿئي ٿو
جتي اصل جي ظهور جي جاءِ آهي ۽ انهي جي معاملات مان وٺ ڏئي
رهيو آهي ۽ فيض پرائي رهيو آهي ۽ انهي جي ڪري ئي حضرت جن
نماز کي مومن جو معراج فرمايو آهي آنحضرت جن پاڻ ته معراج جي
رات هن دنيا کي ڇڏي وڃي عالم آخرت سان گڏيا هئا ۽ ڪين اهو قرب
الاهي حاصل ٿيو هيو جيڪو عالم آخرت سان مناسب رکي ٿو جنهن جي
ڪري پاڻ انهي قرب جو نشان هن جهان ۾ نماز جي اندر ڇڏيو اٿن
(۽ ويچاري جي رنج ۾ رهيلن ۽ حيرت جي بن ۾ پيلن کي پاڻ
سڳورن اهو سنيهو ٻڌايو ۽ پرين جي پار جو اهو نياپو رسايو آهي
جنهن سان اکڙين ۾ نور ۽ هنڌڙي ۾ سرور پيدا ٿئي ٿو.) ته اوهان
جو معراج نماز ۾ ٿي سگهي ٿو.

اسين ان حقيقت کي پروڙيون ۽ ٻنهي جي مطلوب کي ان ڳالهه ۾ ڳوليون حضرت جن بار بار اهڙي ڪري فرمايو آهي ته "ارحنا يا بلال" اي بلال اسان کي راحت رساءِ ۽ فرمايو اٿن ته "قرة عيني في الصلواة" منهنجي اکين جو ٺار نماز ۾ آهي. هن جاءِ تي نماز جي فضيلت ۾ جيڪي حديثون آيل آهن تن مان ڪجهه لکجن ٿيون -

حديث شريف ۾ آهي ته تحقيق ٻانهو جنهن وقت نماز لاءِ اٿي بيهي ٿو ته ان جي لاءِ جنت جا دروازا کوليا وڃن ٿا ۽ ٻانهي ۽ مالڪ جي وچ ۾ جيڪي حجاب آهن سي هٽايا وڃن ٿا ۽ حورون ان جو استقبال ڪن ٿيون جيستائين نڪ نه سڻڪي ۽ کنگهه جو ڪم نه ڪري.

حديث شريف ۾ آهي نماز بادشاهه جو دروازو کڙڪائڻ جهڙو آهي تحقيق جيڪو سوالي پيو دروازو کڙڪائيندو ۽ صدائون پيو ڏيندو ته ان جي لاءِ دروازو کوليو ويندو -

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص نماز جي پوري سنڀال ۽ حفاظت ڪري ٿو ته اها نماز ان جي لاءِ قيامت جي ڏينهن نور، برهان ۽ نجات ٿيندي ۽ جيڪو نماز جي پرگهور نه ٿو ڪري ته ان جي لاءِ روز قيامت نور ۽ برهان نه هوندو ۽ نه وري ان جي نجات ٿيندي اهو شخص قيامت ڏينهن قارون، فرعون ۽ هامان سان گڏ هوندو -

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص پوري طرح وضو ڪري نماز لاءِ اٿي بيهي ٿو ۽ جيڪي پڙهي ٿو ان کي سمجهي ۽ سوچي پڙهي ٿو ته خطائن ۽ گناهن کان اهڙي طرح ته جيئن پاڪ ٿي نڪري ٿو جو ته ماءُ جي پيٽ مان اڄ پيدا ٿيو آهي جو ان تي ڪوبه گناهه ڪونهي /

حديث شريف ۾ آهي ته نماز شيطان جو منهن ڪارو ڪري ٿي ۽ صدقو شيطان جي چيلهه ڀڃي ڇڏي ٿو ۽ خاص الله تعالى جي ڪري هڪ ٻئي سان محبت رکڻ ۽ سهڻن عملن جو چاهه ۽ شوق شيطان جي ساري مضبوطي کي خاڪ ۾ ملائي ڇڏي ٿو اوهان ۾ جڏهن اهي وصفون پيدا ٿينديون ته پوءِ شيطان اوهان کان ايترو دور رهندو جيترو اولهه، اوڀر کان پري آهي

حديث شريف ۾ آهي الله تعالى ڪنهن قوم تي آفتون ۽ مصيبتون نازل ڪرڻ چاهي ٿو پر جيڪڏهن اهي اهل مسجد ڏسي ٿو ته اهي آفتون هٽائي ڇڏي ٿو-

حديث شريف ۾ آهي ته بندو جڏهن وقت نماز شروع ڪري ٿو ته الله تعالى ان ڏي متوجه ٿئي ٿو ۽ ان کان منهن نه ٿو موڙي جيستائين جو هو پاڻ منهن نه موڙي يا ڪو اجايو گفتگو نه ڪري -

حديث شريف ۾ آهي ته نماز ۽ روزو الله جي واٽ ۾ ڏيڻ کان ست سؤ ڀيرا وڌيڪ آهن

حديث شريف ۾ آهي ته ٻانهو جڏهن وقت نماز ۾ اٿي بيهي ٿو ته ان جا سڀ گناهه آڻي ان جي مٿي ۽ ڪلهن تي رکيا وڃن ٿا پوءِ جڏهن وقت هو رڪوع ۽ سجدو ڪري ٿو ته اهي سڀ گناهه ڇڻيو پون ٿا ۽ ان تان لهيو وڃن ٿا

حديث شريف ۾ آهي ته ٻانهو ٻي ڪنهن به حالت ۾ الله تعالى وٽ سجدي جي صورت کان زياده محبوب نه ٿو ٿئي جنهن الله تعالى هن کي اهڙي حالت ۾ ڏسي ٿو جو هو سجدو ڪري رهيو آهي ۽ پنهنجو منهن مٽي ۾ ملي رهيو آهي..!

حديث شريف ۾ آهي ته پنجن نمازن جو مثال هن طرح
آهي ته جيڪڏهن مٺي پاڻيءَ جي نهر ڪنهن ماڻهوءَ جي دروازي اڳيان
وهندي هجي جنهن ۾ هو روزانو پنج ڀيرا وهنجندو رهي ته ڇا اُن جي
۾ ڪا ميراڻ هن جي بدن تي رهندي؟

حديث شريف ۾ آهي ته ڪو به شخص جيستائين پنهنجي
نماز جي جاءِ تي آهي ته الله تعاليٰ جا ملائڪ ان تي رحمتون پيا موڪليندا
آهن ۽ ان لاءِ هي دعائون گهرندا آهن اللهم اغفر له اللهم ارحمه ،
يا الله هن کي بخش ڪر ۽ هن تي رحم ڪر. اهو طريقو ان جو تيستائين
قائم رهي ٿو جيستائين نمازي ڪا بي ڳالهه نه ڪري ۽ اٿي نه وڃي.

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص مڪمل پاڪائي
ڪري مسجد ۾ وڃي نماز جو انتظار ڪري ٿو ته هر هڪ وک جي بدلي
۾ جيڪا هو مسجد ڏانهن کڻي ٿو آهي ڏهه نيڪيون لکيون وڃن ٿيون
۽ اهو شخص جيڪو نماز جي انتظار ۾ ويٺو آهي سو اهڙو ئي آهي
جهڙو ته نماز پڙهندڙ هجي ۽ اهو تيستائين نماز پڙهندڙن ۾ شامل
ليکيو وڃي ٿو جنهن وقت کان پنهنجي گهر کان نڪتو آهي ۽ جيستائين
ورڻي موٽي گهر اچي.

حديث شريف ۾ آهي ڪو به شخص چڱيءَ طرح وضو ڪري نماز
جي لاءِ نڪري ٿو ۽ جڏهن سڄو پير کڻي ٿو ته الله نامه اعمال ۾ هن جي
هڪڙي نيڪي لکي ٿو ۽ جڏهن کٻو پير کڻي ٿو ته هڪڙي برائي ميٽي ٿو
اهو شخص مسجد کي ويجهو هجي يا پري ته به اها صورت هن سان لاڳو آهي
۽ جڏهن مسجد ۾ داخل ٿيو ۽ جماعت سان نماز پڙهيائين ته ان کي
الوقت بخشيو وڃي ٿو پر جيڪڏهن اهڙي وقت پهتو آهي جو

جماعت کي جيڪا نماز پڙهي چڪا آهن ۽ ڪي جي نماز باقي آهي پوءِ هي
شخص جنهن پاڪائي ۾ هيتو آهي سا جماعت سان پڙهي ته ۽ باقي
نماز اڪيلو پنهنجي پوري ڪري ته تڏهن به هن کي بخشيو وڃي ٿو
پر جيڪڏهن اهڙي وقت پهتو آهي جو جماعتي نماز پوري پڙهي
چڪا آهن ۽ پوءِ هي پنهنجي نماز پاڻ اڪيلو پڙهي ته تڏهن
به هن کي بخشيو وڃي ٿو

حديث شريف ۾ آهي ته ڪو به شخص جيڪڏهن نماز
لاءِ مسجد ۾ انتظار ڪري ويٺو آهي ته جيستائين هو مسجد ۾
آهي تيستائين انهي نماز ۾ ليکيو وڃي ٿو

حديث شريف ۾ آهي ته وضو اهڙي شئي آهي جو جڏهن
وضو ڪرڻ لاءِ تون پنهنجون ترون ڌوئين ۽ هٿن جو باقي حصو
به ڌوئي پورو ڪرين ته تنهن جون خطائون ڪڙهن جن نهن ۽ آڱرين
مان ڪريو وڃن ٿيون وري جڏهن تو ڳڙهيون ڪيون ۾ پنهن
جي نڪ کي صفا ڪيو پنهن جو منهن ڌوتو ۽ پنهن جو ٻانهون
نونن تائين ڌوئيون مٿي تي مسح ڪري ٻئي پير ڳڙن تائين ڌوئي
ته پوءِ يقين ڄاڻ ته پنهن جي سڀني گناهن کان ڌوئي صاف ٿيو
آهين اهڙي جڏهن پيشاني خاص الله تعالى لاءِ زمين تي رکين ته
ته توکي خطائن ۽ گناهن کان اهڙو پاڪ ڪيو وڃي ٿو جڻ ته اڄ
توکي پنهن جي ماءُ ڄڻيو آهي.

حديث شريف ۾ آهي ته اوهان کي بشارت هجي اجهو اوهان
جي رب آسمان جي دروازن مان هڪڙو دروازو کوليو آهي ۽ ملائڪن تي
فخر جو اظهار پيو ڪري فرمائي ٿو ته ڏسو منهن جي ٻانهن کي جو هڪڙو

فرض ته پورو ڪيو اٿن ۽ ٻئي جي انتظار ۾ آهن -

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص چڱي طرح وضو ڪري ۽ هٿ منهن ڌوئي مٿي ۽ ڪنن تي مسح ڪري ۽ پوءِ الله تعالىٰ جو فرض نماز پڙهي ٿو ته الله تعالىٰ ان ڏينهن جا سمورا گناهه بخشي ڇڏي ٿو جنهن برائي لاءِ هن پيرن پنڌ ڪيو آهي يا هن جي هٿن ڪنهن شيءِ کي ڇهيو آهي يا جيڪي ڪنن ٻڌو آهي يا اکين ڏٺو آهي يا هن جي نفس ۾ ڪو برو خيال آيو آهي ته اهي سڀ گناهه بخشيا وڃن ٿا -

حديث شريف ۾ آهي ته جڏهن ڪو ٻانهو چڱي طرح وضو ڪري نماز لاءِ اٿي بيهي ٿو ۽ رڪوع، سجدا ۽ قرأت پوري طرح ادا ڪري ٿو ته نماز چوي ٿي ته الله تعالىٰ توسان توکي حفاظت ۾ رکي جيئن طرح تو منهنجي حفاظت ڪئي آهي پوءِ اها نماز آسمان ڏانهن کڻي وڃي ٿي اهڙي طرح جو انهي نماز جو نور ۽ روشني چئني طرفن ۾ پکڙجي وڃي ٿو ۽ آسمان جا دروازا انهي نماز لاءِ کوليا وڃن ٿا پر جيڪڏهن ڪو ٻانهو وضو چڱي طرح نه ٿو ڪري رڪوع ۽ سجدا قرأت پوري طرح ادا نه ٿو ڪري ته ان حالت ۾ نماز چوي ٿي ته الله تعالىٰ توکي اهڙي طرح ضايع ڪري جيئن تو مون کي ضايع ڪيو آهي پوءِ آسمان تي پهچڻ اها نماز نيٺ ته ان تي اونده ۽ انڌاري هوندي آهي ۽ آسمان جا دروازا اهڙي نماز لاءِ بند ڪيا وڃن ٿا جنهن کان پوءِ اهڙي نماز کي اهڙي طرح ويڙهيو وڃي ٿو جيئن ڪنهن پراڻي ڪپڙي کي ويڙهيو ويندو آهي پوءِ نمازي جي منهن تي اڇلائي هڻي ويندي آهي

حديث شريف ۾ آهي ته ڪاش جيڪڏهن اوهين ڏسي

...سگهو ها ته اوهان ڏسي ها جو آسمان جو دروازو کليو آهي ۽ ملائڪن کي اوهان جي مجلس ڏيکاري اوهان تي فخر ڪري رهيو آهي جنهن حال ۾ جو اوهين نماز جو انتظار ڪري رهيا آهيو.

حديث شريف ۾ آهي ته هڪڙي فرضي نماز ٻي نماز تائين ۽ هڪڙو جمع ٻئي جمع تائين ۽ هڪڙو مهينو ٻئي مهيني تائين هڪ مسلمان لاءِ ڪفارو آهي جنهن جي ڪري هن جا گناهه ميٽيا وڃن ٿا ٽن ڳالهين کان سواءِ (1) الله تعاليٰ سان شرڪ ڪرڻ (2) سنت جو ترڪ ڪرڻ (3) بيعت کي ٽوڙڻ صحابن سڳورن عرض ڪيو ته الله تعاليٰ سان شرڪ ڪرڻ جي حقيقت ته اسان سمجهون ٿا پر بيعت ٽوڙڻ ۽ سنت جي ڇڏڻ جي ڏيڻ جي حقيقت اسان کي ٻڌايو پاڻ ﷺ فرمايائون ته بيعت ٽوڙڻ جو مطلب هي آهي ته ڪنهن شخص جي هٿ تي اوهان بيعت ڪئي پوءِ وري ان جي مخالفت ڪريو ۽ اهڙيءَ سان ترار ڪڍي وڙهو اها بيعت ٽوڙڻ آهي ۽ جماعت کان نڪري وڃڻ سنت جو ترڪ آهي

حديث شريف ۾ آهي ته نماز ۾ جيڪا قرآن شريف جي تلاوت ڪئي وڃي ٿي سا ٻاهرين تلاوت کان افضل آهي جيڪا نماز کان ٻاهر ڪئي وڃي ٿي ۽ اها ٻاهرين تلاوت وري ٻين ذڪرن کان افضل آهي ۽ ذڪر صدقه کان افضل آهي ۽ صدقه روزي کان افضل آهي ۽ روزو دوزخ جي باهه لاءِ سپر آهي ۽ ڪنهن به قول کي عمل کان سواءِ اعتبار ڪونهي ۽ ڪنهن به قول ۽ عمل کي نيت کان سواءِ ڪو اعتبار ڪونهي ۽ ڪو به قول، عمل ۽ نيت کي سنت جي پيروي کان سواءِ اعتبار ڪونهي هن حديث کي ابو نصر ابانه ۾ بيان ڪيو آهي ۽ ڏيکاريو اٿس ته هيءَ حديث غريب المتن والاسناد آهي.

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص ڪلام الله جو هڪ حرف به
باجماعت جي حالت ۾ پڙهي ته ان لاءِ ڏهه نيڪيون لکجي ڏهه برايون مٽايون
وڃن ٿيون ۽ ان جا ڏهه درجا بلند ڪيا وڃن ٿا جيڪو شخص ڪلام الله
جو هڪ حرف نماز ۾ ويٺي پڙهي ته ان لاءِ پنجاهه نيڪيون لکيون وڃن
ٿيون ۽ پنجاهه برايون مٽايون وڃن ٿيون ۽ پنجاهه درجا بلند ڪيا وڃن ٿا
۽ جيڪو شخص ڪلام الله جو هڪ حرف نماز ۾ بيهي پڙهي ته ان لاءِ سؤ
نيڪيون لکجي سؤ برايون ميٽجي سؤ درجا بلند ڪيا وڃن ٿا ۽ جيڪو شخص
پورو ختم پڙهي ته الله تعالى ان جون دعائون قبول ڪري ٿو.

ذڪر جي ٽن درجن جو مٿي بيان ڏنل آهي تن مان هرهڪ
لاءِ هڪ وقت ۽ زمانو مقرر آهي جنهن زماني ۾ ان جو حسن زياده ٿيندو
آهي ۽ ان جا فائدا وڌيڪ لهجندا آهن جيڪي ٻئي وقت ۾ حاصل نه ڪري
سگهبا آهن. تن جي سمجهاڻي هي آهي ته سالڪ جنهن زماني ۾
قرب جا درجا طئي ڪري رهيو آهي ۽ اڃا مطلب جي پويان آهي ان وقت
تنهن لاءِ سڀ کان وڌيڪ مفيد ذڪر ڪلمه طيبه آهي ۽ اهو ئي ان لاءِ مناسب
حال آهي ۽ وصول کان پوءِ تلاوت ۽ نماز زياده نفعو ڏيندي آهي ان ۾
به اڄ ڪلهه وقت ۾ نماز جو فائدو زياده آهي ته جنهن وقت تلاوت زياده عام ڪر
پر ابتدا ۾ اهي ذڪر کان سواءِ جو ٻئي جي ڪم اهل مڪمل پير مرشد کان
سالڪ جو ٿيو آهي موڪل ملڻ ۽ سواءِ ان جي ڪنهن به شيءِ
جي اجازت نه آهي ۽ ابتدا کان پوءِ وچين زماني ۾ ان کي ڪن بين عبادتن
جي به ڪن وقتن ۾ اجازت آهي پر سالڪ کي گهرجي ته گهڻي کان گهڻو ڪلمه
طيبه جي ذڪر ۾ مشغول رهي ڇو ته هي ان کي اهڙي جاءِ تي پهچائيندو ته
معاملو ئي جدا آهي هو ڪنهن وقت جو محڪوم نه آهي بلڪ هو وقت.

لئي حاڪم آهي - سالڪ کي گهرجي ته هر وقت ذڪر ۾ مشغول رهي
۽ پنهنجي حياتي ائين ئي سورلين گهڙين ذڪر ۾ مستغرق ڪري
جيئن ته روح اهو ذڪر قلبي هجي يا زباني ذڪر قلبي کي تقويت
۾ بخود تي ۽ برابر هميشه ڪيترو رهي ۽ ملڪوتي وجهي ته ذهن ۾
زباني ذڪر کي جڏهن ته گهرجي ۽ ظاهر کي باطن سان صحيح رکڻ گهرجي
خلوت ۽ تنهائي ۾ ڪلمه طيبه جو ذڪر باب باب حضور دل سان ڪرڻ
گهرجي حضرت قطب المحققين وارث المرسلين اسان جا حضرت
امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره ڪن دوستن کي رات ۽ ڏينهن
۾ ڏهن هزارن ڀيرن تائين ان ڪلمه مبارڪ جي تڪرار جو امر ڪرڻ
فرمائيندا هيا.

فصل ٻيو

اهن دعائن جي بيان ۾ جيڪي ڪن خاص وقتن لاءِ آهن هن
فصل ۾ صبح ۽ شام ۽ سنڌجي وقت جون دعائون ۽ آداب بيان ڪيا ويندا
حديث شريف ۾ آهي ته هر ڪو صبح جو اٿڻ سان
پڙهڻ گهرجي أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ اَللّٰهُمَّ
إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هٰذَا الْيَوْمِ فَتْحَهُ وَنَصْرَهُ وَنُوْرَهُ وَبَرَكَتَهُ
وَهُدَاهُ وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيْهِ وَمِنْ شَرِّ مَا قَبْلَهُ وَشَرِّ
مَا بَعْدَهُ - معنيٰ اسان صبح ڪيو آهي ۽ ساري جهان صبح ڪيو آهي
ان الله تعالىٰ جي لاءِ جيڪو جهانن جو پالڻهار آهي اي منهنجا
الله مان توکان سوال ٿو ڪريان ته هن ڏينهن جي ڀلائي فتح
مدد، نور، برڪت، ۽ هدايت مون کي نصيب ڪر يا الله مان تو
کان پناهه ٿو گهران ته هن ڏينهن جي شر ۽ بلائن کان مون کي بچاءِ

۽ هن ڏينهن کان اڳي ۽ هن ڏينهن کان پوءِ جي براين ۽ شرن کان
به مون کي بچاءِ ۽ پناهه ۾ رک. شام جي وقت ۾ به اها دعا پڙهڻ گهرجي
مگر شام وقت بجاءِ اصبحنا واصبح جي اَمسَينَا وَاَمسَى المُلكُ يعني
اسان رات ڪئي آهي ۽ ساري ملڪ رات ڪئي آهي جهڙي طرح گهرجي اهڙي
طرح هر روز صبح وشام پڙهڻ گهرجي. اَللّٰهُمَّ اِنَّا اَصبَحنَا نُشهِدُكَ
وَنُشهِدُ حَمَلَةَ عَرشِكَ وَمَلٰئِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلقِكَ اَنَّكَ اَنتَ
اَللّٰهُ الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنتَ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبدُكَ وَرَسُولُكَ
يا الله اسان ان حال ۾ صبح ڪيو آهي جو توکي شاهد ٿا بڻايون
۽ تنهن جي عرش جي کڻندڙن ۽ ملائڪن ۽ ساري مخلوقات
کي شاهد ٿا بڻايون هن ڳالهه لاءِ ته تحقيق تون اهو الله آهين جو تو
کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي ۽ تحقيق سيدنا محمد صلي الله عليه وسلم
تنهن جو ٻانهو ۽ رسول آهي ۽ ساڳي طرح هيءَ دعا به صبح و شام لاءِ
اَللّٰهُمَّ مَا اَصبَحَ بِي مِن نِعمَةٍ اَو بِاَحَدٍ مِن خَلقِكَ فَمِنكَ
وَحدَكَ لَاشَرِيكَ لَكَ فَلَكَ الحَمدُ وَلَكَ الشُّكرُ معني يا الله هن
هن صبح جي وقت جيڪا مون کي نعمت پهتي آهي يا تنهن جي مخلوقات
مان ڪنهن به هڪڙي مخلوق کي جيڪا نعمت پهتي آهي سا تنهن جي
ئي ڏنل آهي تون تحقيق ته واحد آهين تنهن جو ڪو به شريڪ نه آهي
پوءِ حمد به تنهن جي لاءِ آهي ۽ شڪر به تنهن جي لاءِ آهي، ليڪن
ساڳي طرح شام جو اصبحنا واصبح بجاءِ امسينا وامسى چوڻ گهرجي - صحيح
حديث شريف ۾ آيل آهي ته جيڪو شخص صبح جي وقت
اها دعا پڙهندو ته ساري ڏينهن جو شڪرانو گويا ته ان شخص بجا آندو
آهي ۽ شام جو به پڙهندو ته ساري رات جي شڪرانه بجا آوري جو مقابل آهي

صبح و شام جي دعا پڙهجي بسم الله ذي الشان عظيم
البرهان شديد السلطان ما شاء الله كان اعوذ بالله من
الشيطان معني ان الله جي نالي سان جيڪو وڏي شان وارو آهي
جنهن جي حجت تمام عظيم ۽ قوي آهي جنهن جو غلبو ۽ حڪومت
بيحد مضبوط آهي جيڪي الله گهري ٿو سو ٿيو الله جو نالو وٺي
مان شيطان کان پناهه ٿو گهران - اهڙي طرح هر روز صبح و شام سؤ
ڀيرا سبحان الله وبحمده سؤ ڀيرا سبحان الله سؤ ڀيرا الحمد لله
سؤ ڀيرا لا اله الا الله سؤ ڀيرا الله اكبر ڏهه ڀيرا صلوات سڳوري
۽ ڏهه ڀيرا لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم پڙهندو رهي
قل هو الله ، قل اعوذ برب الفلق ، قل اعوذ برب الناس ٻه صبح و شام
پڙهڻ گهرجي هڪڙي روايت ۾ آهي ته اهي ٽي سورتون ٽي ٽي ڀيرا پڙهڻ
صبح و شام جي ٻي دعا پڙهجي أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ الَّتِي لَا
يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذَرَأَ وَبَرَأَ
معني الله تعالى جي انهن ڪلمن جي وسيلي جيڪي تمام ۽ پورا
آهن جن کان ڪو به نيڪ ۽ بد ڇڏي نه ٿو سگهي ۽ نه انهن
کي اورانگهي سگهي ٿو مان پناهه ٿو گهران هر هڪ مخلوق جي شر کان
۽ هر هڪ پيدا ٿيل جي عدم کان وجود ۾ آڻيل شيءِ جي فساد ۽ برائي کان
صبح و شام لاءِ دعا يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ أَصْلِحْ لِي
شَأْنِي كُلَّهُ وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ معنيٰ اي سدا
زنده رهندڙ ۽ ساري جهان کي قائم رکندڙ تنهن جي رحمت کي ٻاڏايان
ٿو ته منهنجي سڀني حالتن کي درست ڪر ۽ هڪ اک ڇنڀ جيترو به
مون کي منهنجي جند ڏي نه ڇڏ....

صبح و شام لاءِ دعا اَللّٰهُمَّ اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ وَاَنْتَ تَهْدِيْنِيْ وَاَنْتَ
تُطْعِمُنِيْ وَاَنْتَ تَسْقِيْنِيْ وَاَنْتَ تُمِيْتُنِيْ وَاَنْتَ تُحْيِيْنِيْ معنيٰ
اي منهنجا الله تو مون کي پيدا ڪيو آهي ۽ تون مون کي هدايت
ڏيندين ۽ تون مون کي کارائيندين ۽ تون مون کي پياريندين ۽ تون
مون کي ماريندين ۽ تون مون کي جياريندين. صبح و شام لاءِ ٽي ڀيرا
دعا پڙهجي اَللّٰهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ سَمْعِيْ اَللّٰهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ بَصَرِيْ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ معنيٰ اي منهنجا الله مون کي ٻڌڻ جي عافيت ڏي
اي منهنجا الله مون کي ڏسڻ جي عافيت ڏي تو کان سواءِ ٻيو ڪو
الله ڪونهي فقط تون ۽ صبح و شام سيد الاستغفار پڙهجي
اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ وَاَنَا عَبْدُكَ وَاَنَا
عَلٰى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ
اَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَاَبُوْءُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْلِيْ فَاِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ
الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ معنيٰ اي منهنجا الله تون منهنجو رب آهين تو
کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي تو مون کي پيدا ڪيو آهي مان تنهنجو
ٻانهو آهيان ۽ پنهنجي حال آهر تنهنجي واعدي ۽ عهد تي قائم آهيان
جيڪي مون برا عمل ڪيا آهن تن جي شر کان تنهنجي حضور ۾ پناهه ٿو
گهران تنهنجون نعمتون جيڪي مون کي مليون آهن تن کي مان مڃان ٿو
۽ پنهنجي گناهه جو اقرار ڪيان ٿو تون منهنجا گناهه بخش ڪر ڇو ته
تو کان سواءِ ٻيو ڪو به گناهه بخشي نه ٿو سگهي - مٿين دعا نماز جي پوئين
قعدي ۾ التحيات ۽ درود کان پوءِ به پڙهي سگهجي ٿي نماز کان ٻاهر به
پڙهي سگهجي ٿي پر نماز ۾ اندر ان جو پڙهڻ بهتر آهي اهڙي طرح هر روز
صبح و شام ٽي ڀيرا پڙهجي رَضِيْتُ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْاِسْلَامِ دِيْنًا

وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا صلي الله عليه وسلم معنيٰ الله سڀني جو رب آهي
۽ اسلام سڀني جو دين آهي ۽ حضرت محمد صلي الله عليه وسلم سڀني جو
نبي آهي. ۽ ست ڀيرا پڙهي حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ
تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ معنيٰ مون کي الله ڪافي
آهي جنهن کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي اهڙي ئي مون ڀروسو ڪيو
آهي ۽ اهو عرش عظيم جو رب آهي ۽ ٽي ڀيرا پڙهي اَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ
اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ معنيٰ مان ساري مخلوقات جي شر
کان الله تعاليٰ جي انهن ڪلمن سان پناهه گهران ٿو جيڪي تمام ۽ مڪمل
(انهن مان مراد الله تعاليٰ جون آيتون آهن جيڪي قرآن شريف ۽ ٻين
آسماني ڪتابن ۾ آهن انهن حافظ مجددي) ٽي ڀيرا پڙهي بِسْمِ
اللّٰهِ الَّذِيْ لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهٖ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاۤءِ وَهُوَ
السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ معنيٰ ان الله جي نالي سان جنهن جي نالي سان ڪنهن
به شيءِ کي طاقت ناهي جو نقصان پهچائي سگهي توڙي اها آسمان ۾
هجي يا زمين ۾ ۽ اهو الله ٻڌندڙ ۽ ڄاڻندڙ آهي.

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص شام وقت بسم
الذي لا يضر پڇاڙيءَ تائين ٽي ڀيرا پڙهندو تهن کي ڪا به اوچتي مصيبت
صبح تائين نه پهچندي ۽ جيڪو صبح جو ٽي ڀيرا اها دعا پڙهندو
تهن کي شام تائين ڪا به ناگهاني آفت نه ايندي هڪڙي روايت ۾ آهي
ته ڪو به بندو جيڪڏهن صبح و شام اها دعا ٽي ڀيرا پڙهندو ته
ان کي ڪا به شيءِ نقصان نه پهچائيندي. ۽ هڪڙو ڀيرو آية الڪرسي
پڙهي تهن کان پوءِ هيٺيون آيتون پڙهڻ گهرجن بسم الله الرحمٰن الرحيم
حٰمٓ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ غَافِرِ الذَّنْبِ وَ

وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيْدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيْرُ
معنيٰ ان الله جي نالي سان شروع جيڪو بيحد ٻاجهه وارو ۽ نهايت مهربان
آهي هي ڪتاب نازل ڪيل آهي ان الله تعاليٰ جو جيڪو غالب ۽ ڄاڻندڙ آهي
گناهه بخشيندڙ ۽ توبه قبول ڪندڙ آهي ۽ سخت عذاب ڏيندڙ ۽ ڀلائيون
ڪندڙ به اهو آهي ان کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي ۽ اهڙيءَ ڏي موٽي
وڃڻو آهي ۽ هي آيتون فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِيْنَ تُمْسُوْنَ وَحِيْنَ
تُصْبِحُوْنَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَّحِيْنَ
تُظْهِرُوْنَ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ
وَيُحْيِي الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُوْنَ معنيٰ پاڪائي آهي
الله تعاليٰ لاءِ جنهن وقت اوهين شام ٿا ڪريو ۽ جنهن وقت اوهين
صبح ٿا ڪريو ۽ ان جي لاءِ حمد آهي آسمانن ۽ زمينن ۾ ۽ رات جو جنهن
وقت اوهين پيشين ٿا ڪريو جيئري کي مردي مان ٿو ڪڍي ۽ زمين
کي مرڻ کان پوءِ وري جيئرو ٿو ڪري ۽ هيءَ آيت قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ
اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيًّا مَّا تَدْعُوْا فَلَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى وَلَا تَجْهَرْ
بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيْلًا وَقُلِ
الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ لَّهٗ شَرِيْكٌ فِي الْمُلْكِ
وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيْرًا معنيٰ اوهين چئي
ڏيو ته الله کي پڪاريو يا رحمان ڪري جنهن نالي سان اوهين پڪاريندا پوءِ
ان جي لاءِ سڀ سٺا نالا آهن پنهنجي نماز ۾ نه ڏاڍيان پڙهه نه آهسته اهڙي پڙهه
جي وچان وات ڳول ۽ چئو ته سڀ تعريف ان الله لاءِ آهي جنهن کي نه اولاد
ورتو آهي ۽ نه وري ان جو ڪو ملڪ ۾ شريڪ آهي ۽ نه ڪو ذلت ۾ ان جو
حمايتي آهي ۽ ان جي وڏائي ڪرڻ جو وڏائيءَ جو حق آهي.....

۽ هي آيت پڙهي وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ
مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ
اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ٥ معنيٰ
جيڪو شخص الله تعاليٰ کان ڊڄندو ۽ الله تعاليٰ ان جي لاءِ ڇوٽڪاري
جي واٽ بڻائيندو ۽ اهڙي جاءِ تان ان کي رزق ڏيندو جتان جو گمان ب
نه هوندو ۽ جيڪو شخص الله تعاليٰ تي ڀروسو ڪندو ته اهو ۽ الله تعاليٰ ان لاءِ
ڪافي آهي بيشڪ الله تعاليٰ پنهنجي امر کي پهچڻ وارو آهي ۽ تحقيق ته
ان هر هڪ شيءِ لاءِ هڪ اندازو ٺاهي ڇڏيو آهي

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص صبح و شام
قل ادعوا الله سورة جي پڇاڙي ٽي آيتون پڙهندو ته ان ڏينهن ان جي قلب
تي مري نه ويندي ۽ ان رات ان جي دل غفلت جي موت جو شڪار نه ٿيندي
اها روايت ..... حضرت ابو موسيٰ کان روايت ڪئي آهي ۽ ٻي ، ٻي
پيرا اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم پڙهندو ۽
هي ٽي آيتون پڙهي - هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوْسُ السَّلٰمُ
الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيْزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ
هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى يُسَبِّحُ لَهٗ
مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ٥ معنيٰ اهو الله ئي
آهي جنهن کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي لڪل ۽ پڌري جو ڄاڻندڙ
آهي بيحد ٻاجهه وارو ۽ نهايت مهربان آهي اهو الله ئي آهي جنهن
کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي هو بادشاهه آهي سڀني عيبن کان پاڪ
آهي سلامتي وارو، امن ڏيندڙ ۽ نگهبان آهي غالب ۽ ذاتي و

خود منهنجيان ۽ وڏائي وارو آهي الله ان کان پاڪ آهي جوان سان
شرڪ ٿا ڪن (هو ئي الله آهي جيڪو خلقيندڙ، ابائيندڙ ۽
جُڙيندڙ آهي ان جا نالا تمام سهڻا آهن پاڪي ٿا ڪن ان لاءِ
جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن ۽ اهو الله غالب حڪمت وارو آهي
صبح و شام لاءِ دعا. اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ
اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِيْ دِيْنِيْ وَدُنْيَايَ وَاَهْلِيْ وَمَالِيْ
اَللّٰهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِيْ وَآمِنْ رَوْعَاتِيْ اَللّٰهُمَّ احْفَظْنِيْ مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ
وَمِنْ خَلْفِيْ وَعَنْ يَمِيْنِيْ وَعَنْ شِمَالِيْ وَمِنْ فَوْقِيْ وَاَعُوْذُ
بِعَظَمَتِكَ اَنْ اُغْتَالَ مِنْ تَحْتِيْ معنيٰ يا الله تو کان مان دنيا
۽ آخرت ۾ عافيت جو سوال ٿو ڪيان يا الله مان تو کان پنهنجي دين دنيا
۽ اهل لاءِ ۽ پنهنجي مال لاءِ عافيت ۽ بخشش جو سوال ٿو ڪريان
يا الله منهن جون اگهڙون ڍڪ ۽ منهن جا عيب وڃاءِ يا الله منهنجي
حفاظت ڪر منهن جي اڳيان پويان ساڄي کاٻي کان ۽ منهن جي مٿان.
۽ مان تنهنجي عظمت سان پناه ٿو گهران ته مون کي هيٺان ماريو وڃي،
حضرت وڪيع چيو ته تان مان مراد زمين ۾ دٻجڻ آهي.
۽ خاص صبح جو پڙهي بِسْمِ اللهِ عَلٰى نَفْسِيْ وَاَهْلِيْ وَمَالِيْ معنيٰ
الله جي نالي جي حفاظت آهي منهن جي جند تي منهن جي ٻارن ٻچن
تي ۽ منهن جي مال تي ـ

حديث شريف ۾ آهي ته ان جي دعا جي پڙهڻ ڪري اوهان
جي ڪابه شئي نه ويندي ۽ جيڪو شخص شام جو پڙهندو صلي الله عليٰ
نجم عليه وسلم ته ان کي ان رات وڇون نه ڏنگيندو

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص صبح جو هڪ

هزار ڀيرا سبحان الله وبحمده پڙهندو تحقيق گويا ان پنهنجي
جند الله تعاليٰ کان خريد ڪري ورتي. صبح جي وقت لاءِ دعا.
رَبِّيَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ
مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا
بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ اَشْهَدُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ وَّاَنَّ
اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا اَعُوْذُ بِاللّٰهِ الَّذِيْ يُمْسِكُ
السَّمَاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهٖ مِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ اَنْتَ
آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبِّيْ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ معنيٰ منهنجو
رب اهو الله آهي جنهن کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي (اعني) تنهن تي
مون ڀروسو ڪيو آهي ۽ اهو عرش عظيم جو رب آهي جيڪي الله
گهريو سو ٿيو ۽ جيڪي نه گهريائين سو نه ٿيو برائي کان بچڻ ۽ نيڪين
جي حاصل ڪرڻ جي ڪا طاقت ڪانهي سواءِ ان الله جي جيڪو مٿاهون
۽ وڏو آهي مان شاهدي ٿو ڏيان ته الله تعاليٰ سڀ ڪنهن شيءِ تي
قادر آهي ۽ تحقيق اُن سڀ ڪنهن شيءِ جو پنهنجي علم سان احاطو ڪيو آهي
مان اهڙي الله جي ذات سان پناهه ٿو گهران جو آسمان کي روڪيو اٿس
ته زمين تي نه ڪري مگر ان جي اذن سان هر هڪ جاندار جي شر کان جنهن
جي پيشاني تنهن جي قبضه قدرت ۾ آهي بيشڪ منهنجو رب
صراط مستقيم تي آهي - صبح جي وقت لاءِ دعا اَللّٰهُمَّ اَصْبَحْتُ
مِنْكَ فِيْ نِعْمَةٍ وَّعَافِيَةٍ وَّسِتْرٍ فَاَتِمَّ عَلَيَّ نِعْمَتَكَ وَعَافِيَتَكَ
وَسِتْرَكَ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ معنيٰ يا الله اڄ تو مون کي صبح جي
وقت ڏٺو آهي نعمت، عافيت ۽ پردي سان ٿيو ۽ تون دنيا آخرت
۾ ٽنهي جي نعمت عافيت ۽ ٽنهي جو ڏک مون تي پورو ڪرڻ فرماءِ

٢٥ يا ٢٧ پيرا هيءَ دعا پڙهي: اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ معنيٰ
مون کي بخشش ڪر ۽ مومن مرد ۽ مومن زالن کي بخشش ڪر ۽ روزانو
سؤ سؤ پيرا لا اله الا الله وحده لا شريك له، لا اله الا الله
الحق المبين ۽ هيءَ دعا روزانو پڙهي: سُبْحَانَ الْقَائِمِ الدَّائِمِ
سُبْحَانَ الْحَيِّ الْقَيُّومِ سُبْحَانَ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ سُبْحَانَ
اللّٰهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ
سُبْحَانَ الْعَلِيِّ الْأَعْلَى سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى. معنيٰ پاڪائي آهي الهه
الله کي جو قائم ۽ دائم آهي پاڪائي آهي ان کي جو سدائين حيات ۽
قائم رهندڙ آهي پاڪائي آهي ان کي جو نه مرندو آهي جنهن کي موت
- آهي پاڪائي آهي ان الله کي جو عظيم آهي ان جي حمد ثنا بي نهايت
پاڪ ۽ بيحد پاڪ آهي ملڪن ۽ روحن جو اهو ئي رب آهي پاڪائي آهي
ان مٿاهين کي جو اعليٰ آهي پاڪائي آهي ان کي ۽ اهو مٿاهون آهي
جيڪو شخص اها دعا هر روز هڪڙو ڀيرو پڙهندو سو نه مرندو جيستائين
پنهنجي جاءِ جنت ۾ نه ڏسندو يا ان کي نه ڏيکاري ويندي ۽ هر روز پڙهندو
رهي: صلوات الله على آدم معنيٰ الله جون رحمتون حضرت آدم تي هجن ر

ننڊ جي وقت جون دعائون ۽ آداب

جنهن وقت ننڊ جو ارادو هجي ته باوضو هجڻ گهرجي ۽ پنهنجي
بستري کي ٽي پيرا ڪپڙي سان صاف ڪجي ۽ هي دعائون پڙهڻ
گهرجن. سوره فاتحه. آية الكرسي. آمن الرسول الخ. چار قل. قل الحمد
لله الذي الخ ۽ شَهِدَ اللّٰهُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ
قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَأَنَا أَشْهَدُ بِمَا
شَهِدَ اللّٰهُ بِهِ وَأَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ هٰذِهِ الشَّهَادَةَ وَهِيَ عِنْدَ اللّٰهِ وَدِيعَةٌ

معنيٰ الله شاهدي ڏني آهي ته ان کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي
۽ اهو غالب حڪمت وارو آهي ۽ مان به اهائي شاهدي ٿو ڏيان ته
جيڪا شاهدي الله تعاليٰ ڏني آهي ۽ هن شاهدي کي الله کي امين
بڻايان ٿو ۽ اها منهنجي شاهدي الله تعاليٰ وٽ امانت آهي....
٣٣ ڀيرا سبحان الله ٣٣ ڀيرا الحمد لله ٣٤ ڀيرا الله اڪبر ١٠ ڀيرا
لاحول ۽ ٽي ڀيرا أَسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوْبُ إِلَيْهِ
معنيٰ مان بخشش ٿو گهران ان الله کان جنهن کان سواءِ ڪو الله ڪونهي
۽ اهو حي ۽ قيوم آهي ۽ ان ڏي رجوع ڪيان ٿو توبه تائب ٿيان ٿو ـ
هڪڙو ڀيرو هي دعا پڙهجي — لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ
لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ وَلَا حَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ
أَكْبَرُ معنيٰ ناهي ڪو الله مگر هڪڙو جيڪو لاشريڪ آهي بادشاهي
به اُنهي آهي ۽ حمد به ان لاءِ آهي ۽ هو سڀ ڪنهن شيءِ تي قادر آهي ۽
نه ڪا به قوة ناهي مگر فقط الله جي طاقت وارو آهي پاڪائي ۽ حمد آهي
ان لاءِ جيڪو لاشريڪ ۽ تمام وڏو آهي ، پوءِ ٻنهي هٿن جي ترن
تي ڪُل هو اخلاص ۽ معوذتين پڙهي ان ۾ ڦوڪ ڏئي ٻئي هٿ پنهنجي
ساري جسم تي گهمائي جيترا پنهنجا هٿ پهچن تي گهمائي سگهي
پهرين شروع پنهنجي مٿي کان ڪري پوءِ پنهنجي منهن جي
سامهون پنهنجي جاهت گهمائي تن کان پوءِ ٻئي ٻي طرف اهڙي طرح ٽي
ڀيرا ڪري ۽ جڏهن ليٽي ته ساڄي پاسي تي ليٽي ۽ پنهنجو ساڄو
پنهنجي ساڄي ڳل هيٺان رکي ۽ پوءِ پڙهي بِسْمِ اللهِ وَضَعْتُ
جَنْبِي اللّٰهُمَّ اغْفِرْلِي ذَنْبِي وَاخْسَأْ شَيْطَانِي وَفُكَّ رِهَانِي

وَثَقِّلْ مِيزَانِي وَاجْعَلْنِي فِي النَّدِيِّ الْأَعْلَى معنيٰ الله جو نالو
وٺي مون پنهنجو پاسو ڳرو ٿيو آهي يا الله منهنجا گناهه بخشي
ڪر ۽ منهنجي مشڪلاتن جون ڳنڍيون کول ۽ منهنجي ميزان کي ڳرو
ڪر ۽ مون کي مٿاهين مجلس ۾ جاءِ ڏي ۽ ٻيو جي اَللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ
أَمُوتُ وَأَحْيَا معنيٰ يا الله تنهنجو نالو وٺي مان مران ۽ جيان ٿو
(ننڊ کي موت جيو ونڊو آهي جو النوم اخو الموت آهي   از حافظ مترجم)
اَللّٰهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ معنيٰ يا الله مون کي
پنهنجي عذاب کان بچاءِ جنهن ڏينهن پنهنجي ٻانهن کي اٿاريندين
۽ هي دعا پڙهجي اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمٰوٰتِ السَّبْعِ وَرَبَّ الْأَرْضِ
وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَىٰ
مُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ
أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ
وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ
شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا
مِنَ الْفَقْرِ معنيٰ يا الله تون ستن آسمانن جو رب ۽ پاليندڙ آهين
زمين ۽ عرش عظيم جو رب آهين اسان جو ۽ هر هڪ شيءِ جو رب آهين
تون ٻج داڻي ۽ ڳڙهي جو اپائيندڙ آهين تون ئي توريت، انجيل ۽
قرآن مجيد جو نازل ڪندڙ آهين مان پناهه ٿو گهران تنهنجي نالي
سان ان هر هڪ شيءِ جي شر کان جنهنجي پيشاني تنهنجي قبضه
۾ آهي يا الله تون اول آهين جو تو کان اڳ ڪا شيءِ ڪانهي ۽ تون آخر
آهين جو تو کان پوءِ ڪا شيءِ ڪانهي ۽ تون ظاهر آهين تو کان مٿي ڪا
شيءِ ناهي ۽ تون باطن آهين جو تنهنجي هيٺان ڪا شيءِ ڪانهي مجهه

فرض لاهي ۽ مون کي سڀاڻي ۾ مستحب آهي ته ڪان غني ڪر پوءِ پڙهي
اَللّٰهُمَّ اَسْلَمْتُ نَفْسِيْ اِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِيْ اِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ
اَمْرِيْ اِلَيْكَ رَغْبَةً وَّرَهْبَةً اِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ
اِلَّا اِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِيْ اَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِيْ اَرْسَلْتَ
معنيٰ يا الله مون پنهنجي جند توکي سونپي آهي ۽ پنهنجو منهن
تو ڏي سامهون ڪيو اٿم ۽ پنهنجا سڀ ڪم تنهنجي حوالي ڪيا اٿم
ان لاءِ ۽ رغبت جي ڪري جو تو ڏانهن آهي ۽ ان ڊپ جي ڪري
جو تو کان آهي تو کان سواءِ ڪا به پناهه جي جاءِ يا ڇوٽڪاري جو ماڳ
ڪونهي مگر تو وٽ آهي ان ڪتاب تي جو تو نازل ڪيو آهي ۽ ان
نبيءَ تي جو تو موڪليو آهي مون ايمان آندو آهي انهي دعا کي
پڇاڙيءَ ۾ پڙهي ڳالهائڻ کان سواءِ سمهي پئي وري جڏهن
ننڊ مان اک کلي ته هنن هيٺين ڪلمن پڙهي لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ
لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَا
حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ۽ پوءِ چوي اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ يا ٻي ڪا
دعا گهرندو ته قبول ٿيندي پر جيڪڏهن وضو ڪري نماز پڙهندو
ته ان جي نماز قبول ٿيندي خواب ۾ جيڪڏهن ڪا خراب شيءِ ڏسي
يا پريشاني ۾ وجهندڙ ڪو سپنو لهي ته پوءِ ٽي ڀيرا پنهنجي
کٻي پاسي ڏانهن ٿوڪي ۽ چوي ته اعوذ بالله من الشيطان وشرها
۽ ان خواب جي ڳالهه ڪنهن سان نه ڪري ته هن کي هرگز ڪو نقصان
نه پهچندو ٻي هڪڙي روايت ۾ آهي ته اهڙي حالت ۾ پنهنجو
پاسو ڦيرائي ۽ ڪنهن روايت ۾ وري اهو آهي ته ان حالت ۾ اٿي

نماز ۾ مشغول ٿئي ننڊ ۾ ڇرڪڻ هجي يا خراب خواب جهڙي
وحشت ۽ پريشاني ٿئي يا ننڊ نه اچي ته هيءَ پڙهي -
أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ
عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَحْضُرُوْنِ - معنيٰ
مان پناهه ٿو وٺان الله جي انهن ڪلمن جي وسيلي جيڪي تمام ڪامل
آهن انهي غضب کان ۽ انهي عذاب کان ۽ ان جي ٻانهن جي شر کان
۽ شيطانن جي وسوسن کان ۽ انهن جي حاضر ٿيڻ کان روايت
آهي ته حضرت عبدالله بن عمرو رضه پنهنجي سمجهو وارن فرزندن
کي ان دعا جي پڙهڻ جي تلقين ڪندا هيا ۽ ننڍن فرزندن کي ڪاغذ
تي لکي انهن کي ٻڌندا هيا سا ڳچي مطلب لاءِ پڙهجي ... أَعُوذُ
بِكَلِمَاتِ اللهِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا
يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيْهَا وَمِنْ شَرِّ مَا ذَرَأَ
فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَمِنْ طَوَارِقِ اللَّيْلِ إِلَّا طَارِقًا بِخَيْرٍ يَا رَحْمٰنُ ۔ معنيٰ مان الله
جي انهن ڪامل ڪلمات ذريعه پناهه ٿو گهران جنهن کان ڪو به چڱو ۽
مندو ڄڻي نه ٿو سگهي انهي شر کان جيڪو آسمان مان نازل ٿئي ٿو
۽ انهي کان جيڪو آسمان ڏانهن چڙهي ٿو ۽ انهي شر کان جيڪو زمين پيدا
ٿئي ٿو يا زمين مان نڪري ٿو ۽ رات ۽ ڏينهن جي فتنن جي شر کان
۽ رات جي ايندڙن کان مگر اهو جو ڀلائي سان اچي يا رحمان -
بي خوابي لاءِ پڙهڻ گهرجي - اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمٰوٰتِ السَّبْعِ وَمَا أَظَلَّتْ
وَرَبَّ الْأَرَضِيْنَ وَمَا أَقَلَّتْ وَرَبَّ الشَّيَاطِيْنِ وَمَا أَضَلَّتْ كُنْ لِّي
جَارًا مِنْ شَرِّ خَلْقِكَ أَجْمَعِيْنَ أَنْ يَفْرُطَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَوْ أَنْ

يَطْفَىٰ أَعَزَّ جَارُكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ معنى يا الله ستي
آسمانن ۾ جن شين تي آسمان ڇانوَ ڪئي آهي ۽ پالينڊڙ -
شيطانن ۽ سڀني مخلوق کي شيطانن گمراه ڪيو آهي ۽ پالينڊڙ
تون پنهنجي ساري مخلوقات جي شرڪان مونکي بچاءِ ۽ منهن
جو حمايتي ٿي ته مونکي ڪو به نه ڀارتي ڏکري سگهي ۽ نه مون تي
چڙهت ڪري سگهي تنهن جي حمايت ۾ جيڪو آيو تنهن عزت لڌي
تنهن جو ثالو تحقيق ته ڀلارو آهي ۽ هي دعا به پڙهي.

اَللّٰهُمَّ غَارَتِ النُّجُوْمُ وَهَدَاَتِ الْعُيُوْنُ وَاَنْتَ حَيٌّ
قَيُّوْمٌ لَاتَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَانَوْمٌ يَاحَيُّ يَاقَيُّوْمُ اِهْدِءْ لَيْلِيْ وَاَنِمْ
عَيْنِيْ معنى يا الله تارا لهي ويا ۽ اکيون ٻوٽجي ويون ۽ تون
حي ۽ قيوم آهين جو توکي نه جهوٽو نواجي ۽ نه ننڊ - اي
سدا جيئرا ۽ نه مرڻ وارا هن ساري عالم کي قائم رکندڙ تون منهنجي
رات آرام سان گذار ۽ منهنجن اکين کي سمهار ۽ آرام ڏي ،
ننڊمان سجاڳ ٿيڻ وقت پڙهجي -

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَحْيَانِيْ بَعْدَ مَآ اَمَاتَنِيْ وَاِلَيْهِ النُّشُوْرُ
معنى ان الله کي سارا هه جنهن مون کي موت کان پوءِ مون کي جيارو
آهي ۽ ان ڏي جيئرو ٿي وڃي وڃڻو آهي ،

فصل ٽيون نماز جي آداب ۽ دعائن جي بيان ۾

تهجد جي نماز لاءِ اٿي پڙهجي ، اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ
اَنْتَ قَيِّمُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ
اَنْتَ مَلِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ

أَنْتَ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ
أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ
وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّوْنَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ صلعم
حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اَللّٰهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ
وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ
حَاكَمْتُ أَنْتَ رَبُّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيْرُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ
وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهٖ
مِنِّيْ أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ معنيٰ

يا الله اي اسان جا رب حمد تنهن جي لاءِ آهي آسمانن ۽ زمين ۽ جيڪي
ڪجهه آهي تن سڀني کي قائم رکندڙ تون آهين حمد تنهن جي لاءِ
آهي آسمانن ۽ زمين ۽ جيڪي انهن ۾ آهي تن سڀني جو نور تون آهين
تنهنجي لاءِ حمد آهي تون حق آهين تنهن جو واعدو حق آهي تنهن
جو ميلاپ حق آهي تنهن جو قول حق آهي جنت حق آهي دوزخ حق
آهي سڀ نبي حق آهن سيدنا محمد صلي الله عليه وسلم حق آهي
قيامت حق آهي اي الله تو لاءِ مون اسلام آندو آهي ۽ تو تي مون
ايمان آندو آهي ۽ تو تي مون ڀروسو ڪيو آهي ۽ تو ڏي موٽيو
آهيان ۽ تنهن جي ڪري وڙهيو آهيان ۽ تو وٽ فيصلي لاءِ آيو آهيان
تون اسان جو رب آهين ۽ تو ڏي موٽي اچڻو آهي تون مون کي بخش ڪر
جيڪي مون اڳي ڪيو آهي ۽ جيڪي مون پوءِ ڪيو ۽ جيڪي مون لڪائي
يا پڌرو ڪيو آهي ۽ منهنجي گناهن کي تون مون کان وڌيڪ ڄاڻين
ٿو تون اڳتي پوئتي ڪندڙ آهين تو کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي
جيڪو ماڻهو رات جو ننڊ جي بستري تان اٿي ۽ ورد سمهڻ جو

ارادو هجي ته پوءِ ان بستري کي ڇنڊي ڪپڙي سان صاف
ڪجي پوءِ سڄي پاسي تي ليٽي پڙهجي اَللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ رَبِّيْ
وَضَعْتُ جَنْبِيْ وَبِكَ اَرْفَعُهُ اِنْ اَمْسَكْتَ نَفْسِيْ فَارْحَمْهَا
وَاِنْ رَدَدْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِيْنَ
معنيٰ اي الله تنهنجي نالي سان اي رب منهنجا مون پنهنجو پاسو
ڪيرايو آهي ۽ تنهنجي مدد سان مان پنهنجو پاسو کڻندس جيڪڏهن
منهنجي ساهه کي تون پاڻ وٽ روڪين ٿو رکين ته پوءِ ان تي رحم
ڪر ۽ جيڪڏهن موٽائين ٿو موڪلين ته پوءِ ان جي حفاظت ڪر جهڙي
طرح تون پنهنجي نيڪ ٻانهن جي حفاظت ڪرين ٿو

پاءِخاني وڃڻ جا آداب = جهڙي طرح جو اسان جي ٻي ڪتاب ۾
تفصيل سان لکيل آهي تن کي پوري طرح بجا آڻجي پاءِخاني ۾ داخل
ٿيڻ وقت چئجي بسم الله ۽ پوءِ چئجي اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُبِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ
معنيٰ الله تو وٽ مان پناهه ٿو گهران پليديءَ ۽ سڀني پليد شين کان پاءِخاني
کان نڪرڻ وقت چئجي غُفْرَانَكَ . پوءِ چئجي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَذْهَبَ
عَنِّي الْاَذٰى وَعَافَانِيْ معنيٰ ان الله تعاليٰ کي ساراهه تي جنهن
مون کان پليدي دور ڪئي آهي ۽ مون کي عافيت ڏني آهي ۽ پوري طرح
وضو ڪجي ۽ وضوءَ وقت بغير ضرورت دنياوي گفتگو نه ڪجي ۽ هيءَ
دعا پڙهجي اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ ذَنْبِيْ وَوَسِّعْ لِيْ فِيْ دَارِيْ وَبَارِكْ لِيْ فِيْ رِزْقِيْ
اي الله منهنجا گناهه بخش ڪر منهنجو گهر ڪشادو ڪر ۽ منهنجي رزق
۾ برڪت ڏي پيرن ڌوئڻ جي وقت پڙهي اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمَيَّ يَوْمَ تَزِلُّ
الْاَقْدَامُ معنيٰ اي الله جنهن ڏينهن پير ٿڙڪندا تنهن ڏينهن منهنجا پير
ثابت رکج وضو پوري ڪرڻ کان پوءِ آسمان ڏانهن نظر ڪري پڙهي

أَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ
۽ پوءِ پڙهي اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مِنَ التَّوَّابِيْنَ وَاجْعَلْنِيْ مِنَ الْمُتَطَهِّرِيْنَ معنيٰ
يا الله تون مون کي انهن ماڻهن مان بڻاءِ جيڪي تمام گهڻي توبه ڪندڙ آهن
۽ تمام گهڻي پاڪائي ڪندڙ آهن. آمين ۽ هي دعا پوءِ پڙهي سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ
وَبِحَمْدِكَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوْبُ اِلَيْكَ معنيٰ
اي الله مان تنهنجي حمد ۽ ان تنهنجي پاڪائي بيان ڪريان ٿو مان
شاهدي ٿو ڏيان ته تو کان سواءِ ٻيو ڪو به الله ڪونهي مان تو کان بخشش
جي طلب ٿو ڪريان ۽ تو ڏي رجوع ٿو ڪريان ۽ توبه تائب ٿو ٿيان -

تهجد جي بيان ۾ = تهجد جي نماز جون گهٽ ۾ گهٽ ٻه رڪعتون
آهن ۽ وڌ ۾ وڌ ٻارهن رڪعتون آهن اهي ٻارهن رڪعتون
تڏهن پڙهي سگهجن ٿيون جڏهن وتر سومهڻي جو پڙهيل آهي
۽ جيڪڏهن وتر اڪيلو آهي ته پوءِ ان صورت ۾ تهجد جون
ڏهه رڪعتون پڙهبيون جيڪي سنت آهن ۽ وتر ٽي رڪعتون پڙهبيون
جڏهن ٻارهن رڪعتون ٿيون تهجد جي نماز ۾ قرأت جيتري ٿي سگهي پاره
ڪجي (اڌ پارو) بهتر آهي تهجد وقت استغفار پڙهڻ تمام ضروري
آهي گهٽ ۾ گهٽ ستر ڀيرا پڙهجي حضرت امام رباني قدس سره باذوق
استغفار پڙهندا هيا. انهي وقت جي عاجزي ۽ نيازي کي وڏي
نعمت ڪري ليکجي حضرت ڪتاني قدس سره فرمايو آهي ته الله تعاليٰ
هڪڙي هوا پيدا ڪئي آهي جنهن جو نالو صبح آهي جنهن جو مخزن
عرش جي هيٺان آهي اها سحر جي وقت گهلندي آهي اها هوا ان وقت
جي استغفار ۽ آه وزاري کي رب سائين جي حضور تائين پهچائي ٿي
تهجد جي نماز ۽ رات جي اٿڻ جي فضيلت تمام گهڻي آهي.

حديث شريف ۾ آهي ته سڀني نمازن ۾ الله تعاليٰ کي وڌيڪ پسند حضرت دائود جي نماز آهي ۽ روزن ۾ پڻ سندس روزو پسند آهي حضرت دائود اڌ رات ستو هو ۽ رات جي ٽين پتي ۾ اٿي نماز پڙهندو هو ۽ رات جي ڇهين پتي ورري ننڊ ڪندو هو يعني رات جيڪڏهن ١٢ ڪلاڪ آهي ته ٦ ڪلاڪ ننڊ ڪئي ۽ ٤ ڪلاڪ تهجد پڙهي ۽ ٢ ڪلاڪ ورري آرام ڪئي جملي ١٢ ڪلاڪ ٿيا (ترجم) حضرت دائود هڪڙو ڏينهن روزو رکندو هيو ۽ هڪڙو ڏينهن کائيندو پيندو هو -

حديث شريف ۾ حضرت جن فرمايئن ته مون وٽ جبرئيل عليه السلام آيو چيائين ته اي سيدنا محمد صلي الله عليه وسلم جيترو وقت اوهين دنيا ۾ گذاريو ٿيو اوهان کي وصال ڪرڻو آهي ۽ جنهن شيءِ سان وڌيڪ دل لڳايو ٿا آخر ٿيو ان کان وڇڙڻو آهي جيڪي ڪرڻو آهي عمل ڪريو اوهان کي اهڙي جزا ضرور ملڻي آهي -

جاڻڻ گهرجي ته مومن جو شرف رات جي اٿڻ ۾ آهي ۽ مومن جي عزت الهي ۾ آهي ته ماڻهن کان مستغني ۽ خود دار هجي

حديث شريف ۾ آهي ته حضرت جن نماز ۾ ايتري بيهڪ ڪندا هيا جو سندن پير مبارڪ سڄي پوندا هيا صحابه سگهورن عرض ڪيو يا حضرت اوهان ايتري تڪليف ڇو ٿا ڪيو الله تعاليٰ ته اوهان جون اڳيون پويون اوڻايون بخشي ڇڏيون آهن جاڻ فرمايائون ته ڇا مان؟ شڪر گذار ٻانهو نه ٿيان -

حديث شريف ۾ آهي ته ساري رات جو افضل حصه پوئين رات جو پيٽ آهي جنهن ۾ نماز قبول ٿئي ٿي فجر جي نماز

تائين پوءِ سڀ ايترو تائين ڪا به نماز ڪانهي ورئي تنهن جي
نماز تائين نماز قبول آهي ۽ پوءِ سڀ اٺين تائين ڪا به نماز ڪانهي
حضرت جن جي حرمت ۾ عرض ڪيو ويو ته رات جي نماز ڪيئن پڙهجي
ته فرمايائون ته ٻه ٻه رڪعتون ڪري پڙهجن عرض ڪيائون ته ڏينهن
جي نماز ڪيئن پڙهجي ته فرمايائون ته چار چار رڪعتون ڪري پڙهجي
۽ جيڪو شخص مون تي صلوات ٿو پڙهي ته الله تعالى ان لاءِ احد جبل جيترو
ثواب ٿو لکي ۽ تحقيق جيڪو شخص وضوءَ لاءِ اٿي ٿو ۽ ٻنهي هٿن
کي ڌوئي ٿو ته ان جا گناهه هٿن مان نڪري وڃن ٿا ۽ ورئي جيڪڏهن
نڪ ۾ وات صفا ڪري ٿو ته اکين جو نين مان گناهه نڪري وڃن ٿا
جڏهن منهن ڌوئي ٿو ته منهن مان گناهه نڪري وڃن ٿا ۽ ڪنن
۽ اکين جا گناهه به نڪري وڃن ۽ جڏهن ڪرائين ڌوئي ٿو ته اهي
گناهن کان اجهو ٿيون ۽ مٿي جي مسح سان مٿو به آهي ۽ ادڙيو پوءِ
جڏهن پير ڌوئي ٿو سان ته گناهه کان بري ٿيا پوءِ جڏهن نماز لاءِ
اٿي بيهي ٿو ته گناهن کان اهڙو صاف ٿئي ٿو جهڙو ماءُ جي پيٽان
ڄائو آهي -

ترتيل

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص رات جو ڏهه آيتون قرآن
شريف جون پڙهندو ته اهو غافلن مان نه لکيو ويندو ۽ جيڪو سؤ آيتون
پڙهندو ان جي لاءِ رات جي قيام (بيهڪ) جو ثواب لکيو ويندو ۽ جيڪو ٻه سؤ
پڙهندو اهو فرمانبردارن مان لکيو ويندو ۽ جيڪو چار سؤ پڙهندو ته اهو
عابدن مان لکيو ويندو ۽ جيڪو پنج سؤ پڙهندو اهو خاشعين مان لکيو
ويندو ۽ جيڪو ڇهه سؤ پڙهندو اهو محبين مان لکيو ويندو ۽ جيڪو
هڪ هزار آيتون پڙهندو ته ان لاءِ قنطار (هڪ خاص وزن نه ڪي جو نالو آهي)

لکيو ويندو ۽ قنطار هڪ لک اوقيه آهي (اوقيه ٻهه ڏوڻ ٻن تي) ۽ هڪ اوقيه جيڪي آسمان ۽ زمين ۾ آهي تنهن کان زياده بهتر آهي هڪڙي روايت ۾ آهي ته هڪ اوقيه انهن سڀني شين کان زياده بهتر آهي جن تي سج اڀري ٿو ۽ جيڪو شخص ٻه هزار آيتون پڙهيون ته اهو انهن مان ٿيو جن لاءِ الله پاڪ جي رضامندي واجب ٿي چڪي آهي - حافظ .... چيو آهي ته سورة تبارك الذي کان وٺي پڇاڙي تائين هڪ هزار آيتون آهن ۔

حديث شريف ۾ آهي ته منهنجي مسجد ۾ هڪڙي نماز ڏهن هزارن نمازن جي برابر آهي ۽ مسجد الحرام (ڪعبة الله شريف) جي هڪڙي نماز هڪ لک نمازن جي برابر آهي ۽ دشمن جي سرحد تي مجاهد جي نماز ويهن لکن نمازن جي برابر آهي ۽ انهن سڀني کان ثواب ۾ زياده اهي ٻه رڪعتون آهن جيڪي ٻانهو رات جي پيٽ ۾ انهيءَ طرح پڙهي ٿو جو الله جي فضل ۽ پلاءُ ڏي ۽ کان سواءِ ٻئي ڪنهن به شيءِ جو ارادو نه ڪري ۔

حديث شريف ۾ حضرت جن فرمايو ته اهي ماڻهو جيڪي پاسا بسترن کان جدا رکن ٿا تن لاءِ توريت ۾ لکيل آهي ته الله تعالى انهن لاءِ نعمتون تيار ڪري رکيون آهن جو نه ڪنهن اک ڏٺيون آهن نه ڪنهن ڪن ٻڌيون آهن ۽ نه ڪنهن دل ۾ انهن جو خيال ئي پيدا ٿيو آهي ۽ جن جي نه ڪنهن مقرب ملائڪ کي خبر آهي ۽ نه ڪنهن نبي مرسل کي اسين انهيءَ مضمون قرآن شريف ۾ تلاوت ڪندا آهيون فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ معنىٰ ڪنهن به نفس کي اها خبر ناهي ته انهن جي اکين جي ٺاري جون ڪهڙيون نعمتون هنن لاءِ لڪائي رکيون ويون آهن ۔

حديث شريف ۾ آهي ته ٻن ڳالهين ۾ ڪابه ريس ڪري نه ٿي سگهجي هڪ اهو ماڻهو جنهن کي الله تعاليٰ قرآن ڏنو آهي جو هو ان کي راتيان ڏينهان اٿي ويهي پڙهي ٿو ۽ ٻيو اهو ماڻهو جنهن کي الله تعاليٰ مال بخشيو آهي جنهن کي هو راتيان ڏينهان الله جي راهه ۾ خرچ ڪري ٿو

حديث شريف ۾ آهي ته الله تعاليٰ هر هڪ رات هن دنيا جي آسمان تي نزول فرمائيندو آهي يعني انوقت جڏهن رات جو ٽيون حصو رهندو آهي فرمائيندو آهي ته ڪير مون کان دعا ٿو گهري ته مان ان جي دعا قبول ڪريان ۽ ڪير مون کان سوال ٿو ڪري ته مان ان کي عطا ڪريان ۽ ڪير مون کان استغفار ڪري بخشش ٿو گهري ته مان ان کي بخشيان -

حديث شريف ۾ آهي ته ٽي شخص اهڙا آهن جن کي الله تعاليٰ ڏسي خوش ٿي کلي ٿو هڪ اهو ماڻهو جيڪو رات جو اٿي نماز پڙهي ٿو ٻيو اها جماعت جيڪا صف ٻڌي نماز پڙهن ٿا ٽيون اها قوم جيڪا صف ٻڌي دشمن سان وڙهن ٿا -

صبح جون سنتون گهر ۾ پڙهڻ گهرجن ۽ ٻنهي جي گهر کي اهڙي نموني سان مختصر ڪجي جو پهرين رڪعت ۾ قل يا ايها الكافرون ۽ ٻي ۾ ۾ قل هو الله احد پڙهڻ گهرجي سنت کان پوءِ اهڙي حالت ۾ جو ويٺو آهي پڙهي اَللّٰهُمَّ رَبَّ جِبْرَئِيْلَ وَمِيْكَائِيْلَ وَاِسْرَافِيْلَ وَمُحَمَّدٍ النَّبِيِّ صلعم اَعُوْذُ بِكَ مِنَ النَّارِ اي مقرب ملائڪن جا ۽ حضرت صلي الله عليه وسلم جا رب مان دوزخ کان پناهه گهران ٿو - ۽ جڏهن مسجد ۾ داخل ٿجي ته وقار آرام ۽ سڪون سان وڃي تڪڙ يا اضطراب نه ڪري ۽ پنهنجي جي دل ۾ هيبت ۽ عظمت رکندو هجي ته هو هڪ عظيم الشان قادر جي

حضور ۾ وڃي محبوب آهيان ۽ شوق ۾ اميرن سان ٻه سخن دل پرنور
هجي جو هو مالڪ الملڪ وهاب ۽ رحيم ٻه آهي ۽ ودود ۽ ڪريم ٻه آهي
گهر کان نڪرڻ وقت چئي بسم الله توڪلت على الله اللهم انا نعوذ
بك من ان نزل او نزل او نضل او نضل او نظلم او نجهل او يجهل علينا
معنى الله جي نالي سان مون الله تعالى تي ڀروسو ڪيو آهي اي الله اسين
توکان پناهه ٿا گهرون ته اسان ڪا لغزش ٿئي يا اسان کي ڪو لغزش ۾
گمراهه ڪيو وڃون يا گمراهه ٿيون يا ظلم ڪريون يا جهالت ڪريون يا اسان
سان جهالت جو برتاءُ ڪيو وڃي ۽ پوءِ چئي اللهم اجعل في قلبي نورا
وفي بصري نورا وفي سمعي نورا عن يميني نورا وعن شمالي نورا
ومن خلفي نورا معنى اي الله منهنجي قلب ۾ نور ڏي منهنجي اکين
۾ نور ڏي منهنجي ڪنن ۾ نور ڏي منهنجي ساڄي ۽ کٻي پاسي
۽ پٺيان ٻه نور ڏي ومن امامي نورا واجعل من فوقي نورا
ومن تحتي نورا منهنجي اڳيان مٿان ۽ هيٺان نور ڏي ۽ هي
ڪلمون جو پڙهڻو هي رواتو ٿئي سبحان الله وبحمده سبحان الله
العظيم استغفر الله واتوب اليه - ۽ جڏهن مسجد ۾ داخل ٿئي ته
چئي بسم الله والسلام على رسول الله اللهم صل على سيدنا محمد
وعلى آل سيدنا محمد اللهم اغفر لي ذنوبي وافتح لي ابواب رحمتك
معنى الله جي نالي ۽ رسول الله صلى الله عليه وسلم تي سلام هجي اي الله
تون رحمت نازل ڪر حضرت جن تي ۽ سندن اولاد تي اي الله تون منهنجا
گناهه بخش ڪر ۽ تون منهنجي لاءِ پنهنجي رحمت جا دروازه کول
۽ پوءِ چئي اللهم افتح لنا ابواب رحمتك ۽ سهل لنا ابواب
رزقك اي الله اسان لاءِ پنهنجا رحمت ۽ رزق جا دروازا کول

۽ وسيلا سمجهيا ڪري ۽ جڏهن مسجد مان نڪري ته چوي بسم الله
والسلام على رسول الله اللهم صل على سيدنا محمد و آل سيدنا محمد و آله وسلم
اللهم اغفر لي ذنوبي وافتح لي ابواب فضلك ۽ صبح جي نماز کان وٺي
سج اڀرڻ تائين ذڪر ۾ مشغول رهڻ گهرجي ۽ سج اڀرڻ کان پوءِ ٻه
رڪعتون ٻيا چار رڪعتون پڙهڻ سج اڀرڻ کان وٺي سج لٿي تائين
جملي ٻارنهن رڪعتون آهن جيتري قدر توفيق هجي اوترو ادا ڪجن

حديث شريف ۾ آهي ته فجر جي نماز کان پوءِ جيڪو شخص
پڙهڻ جي نماز جي جاءِ تي ايترو ويهي جو صلواة الضحى جون ٻه رڪعتون
پڙهي اٿي ۽ انهي ته وچ ۾ ڪا اجائي ڳالهه نه ڪري يعني چڱي ڳالهه
کان سواءِ ٻيو ڪلام نه ڪري ته ان جون خطائون جيتوڻيڪ سمنڊ جي
جھڳ جيترو کان زياده هونديون ته به سڀ بخشيون وينديون ۔

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪو شخص فجر جي نماز
پڙهي ڇاڻي ويهي الله تعالى جو ذڪر ڪندو رهيو سج اڀرڻ تائين ته
اهو شخص بهشت ۾ ضرور ويندو جنت ان جي لاءِ واجب ٿي ويندي آهي ۔

حديث شريف ۾ آهي ته صلواة الضحى جون ٻه رڪعتون
الله تعالى وٽ مقبول نفل حج ۽ عمره جي برابر آهن ۔

حديث شريف ۾ آهي ته هر هڪ انسان ۾ ٣٦٠ سنڌ آهن
۽ انسان تي لازم آهي ته هر هڪ سنڌ جو صدقو ڏئي جيڪڏهن ڪو ڳنڌ ڪچرو
مسجد ۾ آهي ان کي هٽائي صاف ڪجي ته اهو به صدقو آهي ۽ جيڪڏهن
رستي تان ڪنڊا هٽائجن ته اهو به صدقو آهي ۽ جيڪڏهن اهو نه ٿي سگهي
ته صلواة الضحى جون ٻه رڪعتون ڪافي آهن ان لاءِ ۔

حديث شريف ۾ آهي ته جيڪڏهن تون صلواة الضحى جون